

Grunnleggende norsk for språklige minoriteter - veiledning til læreplan

I denne veiledningen finner du eksempler på hvordan du kan arbeide med læreplanen i grunnleggende norsk.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 07.09.2015

Innhold

1 Innledning

2 Praktiske eksempler

- 1. -7. trinn
  - Nivå I: Lese enkle tekster
  - Nivå I: Skrive en enkel, sammenhengende fortelling
  - Nivå II: Uttrykke egne følelser
  - Nivå II: Uttrykke egne meninger og ønsker
  - Nivå III: Lesestrategier
  - Nivå III: Strukturere tekst og skape sammenheng
- 8. - 10. trinn
  - Nivå I: Bokstavinnlæring
  - Nivå I: Skrive tekst til digitale bilder tatt i nærmiljøet
  - Nivå II: Tokolonneskjema med morsmål og norsk
  - Nivå II: Skrive om et land
  - Nivå III: Finne nøkkelord og lage tankekart
  - Nivå III: Setningsstruktur
- Videregående opplæring
  - Nivå I: Arbeid med tilpassede fagtekster

- Nivå II: Arbeid med ordstilling i helsetninger og tekstbinding
- Nivå II: Ordklasser
- Nivå III: Arbeid med en skjønnlitterær tekst
- Nivå III: Trekke ut informasjon av fagtekster
- Nivå III: Bokanmeldelse

3 Idébank

- Læring av ord og begreper
- Den første lese- og skriveopplæringen
- Trekantsamarbeid
- Mellomspråk
- Morsmålets betydning
- Samarbeid skole - hjem

4 Støttmateriell

1 Innledning

Undervisningsopplegg som er laget for grunnleggende norsk for språklige minoriteter kan med få og enkle justeringer brukes i morsmål.

Introduksjon til eksempelbasert veiledning i grunnleggende norsk

Denne veiledningen gir konkrete råd om og eksempler på hvordan du kan arbeide med læreplanen i grunnleggende norsk. Derfor omtales denne som en eksempelbasert veiledning.

Her finnes undervisningsopplegg for barnetrinn, ungdomstrinn og videregående opplæring. Oppleggene dekker alle tre nivåer for hvert skoleslag.

Sammenhengen mellom tidligere veiledninger og eksempelbaserte veiledninger

Det er tidligere laget kartleggingsverktøy til læreplanen i grunnleggende norsk og generelle veiledninger til læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål for minoritetsspråklige:

Kartleggingsverktøy og veiledninger til læreplaner for minoritetsspråklige

Den generelle veiledningen til læreplanen i grunnleggende norsk inneholder blant annet sentrale temaer som norsk som andrespråk, utvikling av språklige ferdigheter, organisering av opplæringen og gjennomgang av læreplanens hovedområder. Den generelle veiledningen gir også en oversikt over læremidler og pedagogiske ressurser.

Den generelle veiledningen, kartleggingsverktøyet og denne eksempelbaserte veiledningen supplerer hverandre og må sees i sammenheng. Under vurdering i hvert enkelt undervisningsopplegg i denne

eksempelbaserte veiledningen henvises det til kartleggingsverktøyet. Undervisningsoppleggene har også lenker til den generelle veiledningen til læreplanen i grunnleggende norsk.

Sammenhengen mellom de eksempelbaserte veiledningene i morsmål og grunnleggende norsk

Læreplanen i grunnleggende norsk skal sammen med læreplanen i morsmål fremme tilpasset opplæring i henhold til opplæringslovens § 2-8 og § 3-12. De to planene må derfor sees i sammenheng. Begge planene er nivådelte og aldersuavhengige overgangsplaner som elevene kan følge inntil de er i stand til å følge opplæring etter læreplanen i norsk. Flere av kompetansemålene i de to planene er identiske.

I de eksempelbaserte veiledningene er det lagt vekt på å vise sammenhengen mellom de to planene. Dersom man ser på forslag til undervisningsopplegg i grunnleggende norsk, vises også undervisningsopplegg i morsmål. Undervisningsopplegg som er laget for det ene faget, kan med få og enkle justeringer brukes i det andre faget.

Planene legger opp til samarbeid mellom kontaktlærer, lærer i grunnleggende norsk og tospråklig lærer. Et slikt samarbeid om fagene vil kunne gjøre opplæringen lettere for elevene.

Målene i både læreplanen for grunnleggende norsk og morsmål er å styrke elevenes forutsetninger for å beherske det norske språket og å legge til rette for at de utvikler sine norskspråklige ferdigheter så raskt som mulig. Samtidig er det viktig å gi morsmålet egenverdi. Undervisning etter læreplan i morsmål skal bidra til utvikling av en trygg tospråklig identitet og utvikling av grunnleggende lese- og skriveferdigheter, ordforråd og begrepsforståelse på morsmålet.

Valg av hovedområde

Det er først og fremst laget undervisningsopplegg til hovedområdet *Lese og skrive* for begge planene. Dette hovedområdet er valgt fordi lesing og skriving er sentrale ferdigheter i alle fag.

Leseferdigheter er viktige som redskap for kunnskapsinnhenting. Gode leseferdigheter gir forhåpentligvis leseglede og gode leseopplevelser. For å oppnå gode leseferdigheter er forståelse sentralt. Å kunne uttrykke seg skriftlig har stor plass i norsk skole, og i alle fag stilles det krav til elevenes skriftlige produksjon. Det er viktig at læreren har et andrespråksperspektiv i opplæringen av minoritetsspråklige elever.

Lese- og skriveferdigheter må bygge på de muntlige ferdighetene. Arbeid med muntlige ferdigheter og utvikling av ordforrådet på norsk er et viktig grunnlag for skriftlig arbeid. Undervisningen i grunnleggende norsk må gi elevene mulighet til å utvikle sine kommunikative ferdigheter på norsk. I alle undervisningsoppleggene er det derfor lagt vekt på muntlig bruk av språket.

Bevissthet og kunnskap om språket som system og om kommunikasjons- og språklæringsstrategier er nødvendig for utvikling av andrespråket. Elevene trenger hjelp for å utvikle gode strategier i sin andrespråkutvikling. Det er også laget noen undervisningsopplegg knyttet til hovedområdet Språklæring.

Kompetansemål

De fleste undervisningsoppleggene er knyttet til ett hovedmål, men flere kompetansemål kan være relevante. Slike andre relevante kompetansemål vises i begynnelsen av hvert undervisningsopplegg. Det er også henvist til norskplanen ettersom mange elever med opplæring i grunnleggende norsk får en del av opplæringen sin i ordinær klasse. Dersom det skjer, forutsettes det at lærer i grunnleggende norsk og norsklærer samarbeider om elevenes opplæring. Oppleggene viser hvordan kompetansemål kan operasjonaliseres til læringsmål og legger vekt på momenter som tilpasset opplæring, elevinvolvering og underveisvurdering. Hvert opplegg viser hvilke grunnleggende ferdigheter elevene trener på, og hvorfor det er viktig at minoritetsspråklige elever øver på disse eksplisitt.

Vurdering

Det gis ikke vurdering med karakter i grunnleggende norsk. Læreplanen i grunnleggende norsk er en overgangsplan som elevene følger til de har tilstrekkelig kompetanse til å følge læreplanen i norsk.

Elever som følger læreplanen i grunnleggende norsk, får bare underveisvurdering. Tilbakemeldinger er en viktig del av elevenes læringsprosess, og må formidles på en entydig måte, slik at ikke elevene misforstår budskapet. Tilbakemeldingene må derfor være læringsfremmende og gi elevene konkret informasjon om hva de mestrer godt, og hva de må arbeide mer med. Lærer kan gi både skriftlige og muntlige tilbakemeldinger.

Når elevene er på nivå 2 og 3, kan de på ulike måter vurdere hverandres arbeid. Elever på disse nivåene kan også vurdere egen læring. Egenvurdering kan med fordel knyttes til kartleggingsverktøyet.

Vurdering og kartlegging er beskrevet i kapittel 12 i veiledningen til læreplan i grunnleggende norsk.

Til hvert undervisningsopplegg er det laget ulike mestringsnivåer knyttet til læringsmål eller kompetansemål. Dette kan brukes i underveisvurdering av elevene.

Tilpasset opplæring og organisering av undervisningen

Opplæring etter læreplanen i grunnleggende norsk skal fremme tilpasset opplæring og ivareta språklige minoriteters behov for særskilt språkopplæring. Denne gruppen elever er en svært lite homogen gruppe. Noen er født i Norge, men har hatt lite kontakt med norskspråklige miljøer før skolestart. Andre kommer til Norge i løpet av skolealder og har ulik skolebakgrunn fra hjemlandet. Undervisningsoppleggene i denne eksempelbaserte veiledningen er delt inn i barnetrinn, ungdomstrinn og videregående opplæring. Noen av oppleggene kan med få justeringer også brukes på et lavere eller høyere trinn. Oppleggene kan med noen tilpasninger benyttes der elevene får det meste av opplæringen i vanlig klasse. Undervisningsoppleggene antyder timeantall, men sier ikke noe om hvordan undervisningen skal organiseres.

Erfaring viser at opplæringen etter læreplan i grunnleggende norsk organiseres på mange ulike måter. Noen steder har man klart å parallellegge timene i grunnleggende norsk med timene i norsk. I andre kommuner eller fylker får elevene opplæring i grunnleggende norsk i egne grupper i deler av tiden. Noen kommuner, fylker og skoler har egne mottaksklasser for nyankomne elever.

2 Praktiske eksempler

1. -7. trinn

Nivå 1: Lese enkle tekster

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 1.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 1 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å lese enkle tekster. Det forutsettes at elevene har vært igjennom den første lese- og skriveopplæringen på norsk og at de har knekket lesekoden på norsk.

Tidsrammen er ca. to undervisningstimer. I tillegg kommer tid til en felles tur i forkant. Det er også ønskelig at læreren har mulighet til å følge opp lesing av teksten i korte økter flere dager i løpet av en uke.

Kompetansemål Eleven skal kunne

- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- samtale om personer og handlinger i tekster fra dagliglivet, fortellinger eller annen litteratur

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- lese enkle tekster med sammenheng og forståelse (etter 2. trinn)
- lese tekster som handler om egne opplevelser
- lese tekster sammenhengende uten å stave ordene

Læringsmål

Eleven skal kunne

Selv om elevene befinner seg på nivå 1 og har et begrenset ordforråd på norsk, må kompetansemål og læringsmål gjøres kjent for elevene, slik at både lærer i grunnleggende norsk og tospråklig lærer kan vise til målene under læringsprosessen.

Målene kan være synlige i klasserommet, skrives på lekseplanen og på skolens læringsplattform slik at foresatte eller andre i familien, kan følge opp.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

De første tekstene som elevene skal lese, bør ta utgangspunkt i felles opplevelser. Læreren kan ta med gruppa på tur i skogen, parken, på stranda, i butikken, biblioteket, museet eller andre steder i nærmiljøet.

I starten av et semester bør læreren bestemme hvilke steder gruppa skal besøke, og sette opp en liste over ord han/hun ønsker at elevene skal lære i forbindelse med hver tur. Det er viktig å arbeide systematisk og planmessig med å utvide elevenes ordforråd.

Den beste form for læring er å få førstehåndserfaring med begrepene. I stedet for bare å lese om eller se bilder av ulike blomster og trær, kan elevene se, ta og lukte på tingene. Når læreren tar med digitalt kamera, kan elevene ta bilder underveis som læreren legger inn på pc etter turen.

De nye ordene og teksten som lages felles i etterkant, skal være lekse som elevene øver på å lese hjemme hver dag. Når elever leser tekster om noe de selv har opplevd, har alle i gruppa vært med på det samme og kan delta aktivt. Det innebærer også at elevene leser med forståelse.

Når lærer og elever lager teksten sammen, er det viktig at læreren stiller spørsmål som får elevene til å være mest mulig presise i sine formuleringer. Allerede på nivå 1 er det en fordel å fokusere på ulike former for tekstbinding som for eksempel gjentakelse av ord i samme eller annen bøyingsform, tids- og stedsrelasjoner og bruk av synonymer/antonymer.

Når læreren har skrevet teksten ferdig på flippover eller tavle, er det viktig at han/hun leser teksten sakte og tydelig for elevene. Nye ord og ikke-lydrette ord bør øves spesielt. I noen tilfeller må læreren vise konkret

hvordan ordene uttales og lyder formes. Uttaletrening er viktig på nivå 1.

Dersom skolen har tospråklige lærere, vil det være til stor hjelp å samarbeide med dem når det gjelder forklaring til elevene og informasjon til hjemmet om hva som skal skje. Dette kan skje på lekseplanen, eget infoskriv og/eller via skolens læringsplattform.

Dersom tospråklig lærer har mer enn en-to undervisningstimer pr. uke eller kan periodeundervise, er det en fordel at han/hun er med på noen av turene og deltar aktivt for å forklare nye ord som skal læres på turen. Den tospråklige læreren kan også forklare norsk setningsstruktur dersom den varierer mye fra morsmålet.

Når elevene kan få norske ord, kan det være vanskelig å ta dem med i vurderingsprosessen. Ved hjelp av tospråklig lærer gjøres elevene kjent med at underveisvurderingen foregår ved at lærer veileder mens elevene leser.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte:

- Når elever og lærer går på tur sammen, passer læreren på at alle elevene får tatt minst ett bilde med kameraet.
- Tilbake på skolen legger læreren bildene inn på en pc slik at alle kan se dem og samtale om det de har opplevd. Det er viktig å bruke god tid på denne delen slik at elevene får brukt språket muntlig. Det elevene forteller, kan skrives i et tankekart. Deretter gir elevene forslag til hva som skal stå i en tekst som læreren skriver. Teksten bør ikke være for lang. Den bør bestå av sju-åtte setninger med enkel, men variert setningsstruktur.
- Nye ord og begreper fra teksten gjennomgås. Elevene øver spesielt på disse ordene og finner forklaringer til dem.
- Teksten kopieres til alle, og elevene leser teksten i kor etter at læreren har lest og gjennomgått den. De kan også lese den sammen to og to og stille for seg selv.
- Hver setning i teksten klippes opp i enkeltord og elevene prøver å sette dem riktig sammen igjen. Setningene klippes også opp og elevene skal prøve å legge disse i riktig rekkefølge. Mens elevene jobber med dette i par eller enkeltvis, kan læreren gå rundt og lese sammen med en og en elev. Når innholdet er kjent for elevene, er det lettere for læreren å fokusere på uttale, flyt og sammenheng.
- Læreren kan også presentere teksten som "hulltekst" der læreren har fjernet enkelte ord og elevene skal finne de riktige ordene som passer inn.
- Elevene kan også skrive av teksten.

I kapittel 8.3 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk står denne gjennomføringen beskrevet som forarbeid, tekstlesing og etterarbeid.

Elevene leser teksten eller ordene de har fått i lekse høyt for læreren på skolen flere ganger i løpet av uka. Hvis elevene leser samme tekst hver dag i en uke, kan de for eksempel telle hvor mange ord de leser uten å stove, eller måle lesehastigheten i starten og slutten av uka. For å bli gode lesere, må elevene lese mye.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 1 er en sammensatt gruppe og har et elementært nivå i norsk. Det vil si at de har lite ordforråd og mangelfull setningsoppbygning på norsk. Det kan derfor være nyttig å bygge opp en felles referanseramme for elevene.

I dette opplegget er det foreslått at de går på tur i nærmiljøet. Selv om elevene deltar på den samme turen, kan de få ulike assosiasjoner. Disse kan få betydning for teksten som lages i etterkant.

Når gruppa lager teksten sammen mens læreren skriver den, er det viktig å trekke alle med i samtalen. Det er lov å gjenta hva andre har sagt. Hvis læreren venter noen ekstra sekunder, kan flere elever få anledning til å svare. Hvis de setningene elevene foreslår, avviker for mye fra norsk setningsstruktur, kan læreren gjenta setningene med riktig setningsstruktur.

Læreren kan fokusere på ulike uttalevarianter og setningsstrukturer fra uke til uke med utgangspunkt i elevenes mellomspråk. Dette er beskrevet i veiledningen til grunnleggende norsk i kapittel 6.1.

Lengden på teksten som elevene skal lese hjemme, kan tilpasses den enkelte elev. Noen elever kan trene på enkeltord eller en setning. Andre kan trene på de lange og ikke-lydrette ordene, mens noen kan lese hele teksten med en gang. Elevenes morsmål har betydning for hvilke ord og lyder som er vanskelige å uttale. For noen er mange konsonanter etter hverandre en utfordring, mens andre har problemer med norske vokaler.

Når læreren lager hulltekst, kan det variere hvilke ord som fjernes. En gang kan de meningsbærende ordene tas bort. I en annen tekst kan hørfrekvente ord fjernes. Alle verb eller substantiv kan også fjernes. Hva slags hulltekst læreren velger, avhenger blant annet av elevenes alder og leseforståelse. I samme gruppe kan elever få ulike hulltekster.

Elever med høy lesekompetanse på nivå 1 kan oppmuntres til å lese for hverandre. De kan også lese for andre elever med samme morsmål og eventuelt forklare ord og begreper.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Muntlige ferdigheter øves både på turen og under tekstskapingen i klasserommet. Elevene oppmuntres også til å lytte til andre mens de forteller og stille spørsmål til det de sier.

Å kunne lese: Å kunne lese blir mest vektlagt i dette undervisningsopplegget. Å lese en tekst innebærer å forstå hva teksten handler om. For elever på nivå 1 er det viktig å samtale om tekster som blir lest, forklare nye, ukjente ord og stille spørsmål knyttet til teksten for at ordforrådet kan økes og nye begreper læres. Elever på nivå 1 har som regel ikke vært lenge i Norge, og høytlesing bør prioriteres.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Dersom noen elever skriver avskrift av teksten, trenes de skriftlige ferdighetene.

Vurdering

Også på nivå 1 skal det være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. I dette undervisningsopplegget bør tilbakemeldingen gis muntlig.

Mestringsnivåer:

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 1, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 2.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> lese enkelte ord i en tekst som handler om egne opplevelser lese noen få ord med flere stavelser ved å stave dem	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> lese enkelte ord og korte setninger i en tekst som handler om egne opplevelser lese enkle tekster ved å stave ord med flere stavelser	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> lese tekster som handler om egne opplevelser lese enkle tekster uten å stave ord

Tilbakemelding fra lærer:

Lærer kan gi den muntlige tilbakemeldingen til elevene mens de leser for ham/ henne. Tilbakemeldingen bør ta utgangspunkt i læringsmålene. Det er viktig å kommentere de ordene som elevene leser riktig. Læreren kan bruke enkle symboler og ord slik at eleven forstår tilbakemeldingen.

Muntlig tilbakemelding til elev med middels mestringsnivå kan være: *du kan lese mange ord om turen vår helt riktig. det er kjempefint at du også leser noen av setningene riktig. jobb videre med å øve mye på de nye og de lange ordene.*

Nivå 1: Skrive en enkel, sammenhengende fortelling

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 1.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er minoritetsspråklige elever på nivå 1 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å skrive en enkel, sammenhengende fortelling. Det forutsettes at elevene ikke er helt nyankomne og at de har hatt en del muntlig trening på forhånd. De bør også ha skrevet enkle setninger tidligere. Videre er det en forutsetning at de ikke er helt ukjente med bruk av

digitalt verktøy.

Tidsrammen er ca. fire skoletimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- skrive enkle tekster og beskjeder med funksjonell håndskrift og digitalt

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- samtale om innholdet i noen eventyr, sanger og dikt

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- skrive egne tekster med funksjonell håndskrift og digitalt

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- skrive fortellinger, dikt, brev og sakpreget tekst – etter 4. trinn
- skrive en enkel fortelling digitalt
- skrive en enkel fortelling med sammenheng ved hjelp av tankekart

Læringsmål

Eleven skal kunne

Selv om elevene befinner seg på nivå 1 og har et begrenset ordforråd på norsk, må kompetansemål og læringsmål gjøres kjent for elevene, slik at både lærer i grunnleggende norsk og tospråklig lærer kan vise til målene under læringsprosessen.

Målene kan være synlige i klasserommet, skrives på lekseplanen og på skolens læringsplattform slik at foresatte eller andre i familien, kan følge opp.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene øve på å skrive en enkel, sammenhengende tekst. Det er en fordel å ta utgangspunkt i noe som er kjent for elevene. De aller fleste elever kan eventyr fra hjemlandet sitt.

Eventyr har ofte en kjent og forutsigbar struktur, og dyreeventyr finnes i de fleste kulturer. Samtale rundt eventyr kan hjelpe elevene til å ta i bruk ord de trenger for å skrive en fortelling.

Et eksempel på dette er eventyret om Reve-enka som inneholder dagligdagse hendelser som elever på barnetrinnet kjenner seg igjen i. Hvis skolen har tospråklige lærere, kan de gjennomgå eventyret på forhånd på morsmålet.

Elevene kan også oppmuntres til å trekke sammenligninger med eventyr fra hjemlandet. Hvis det ikke er tospråklige lærere på skolen, kan læreren henvende seg til det flerspråklige bibliotek. Læreren kan også henvende seg til foreldrene for å bli kjent med eventyr fra elevenes hjemland.

På denne måten blir foreldrene delaktige i sine barns skolehverdag. Eventyr fra mange land finnes også hos www.familieforlaget.no

Dette kan være første gang elevene skriver en såpass lang fortelling på norsk. Læreren må på forhånd ha skrevet en egenprodusert tekst med utgangspunkt i malen for hvordan fortellingen skal bygges opp. Denne fortellingen må læreren lese for og vise til elevene.

Tekstskaping er viktig, og det må oppmuntres til skriveglede. Noen av elevene på dette nivået har behov for en del konkret hjelp og veiledning i skriveprosessen.

Før elevene starter skriveprosessen, kan læreren skrive opp sentrale ord på tavla som alle vil ha bruk for i sin fortelling. Elever på nivå 1 trenger mye skrivetrening for å øve på oppbygging av en fortelling og riktig setningsstruktur.

Å ta utgangspunkt i et eventyr som for eksempel Reve-enka kan hjelpe elevene med å bygge opp fortellingen etter en bestemt mal. Hvis læreren velger å ta utgangspunkt i et eventyr eller en fortelling, er det viktig at ukjente ord forklares grundig på forhånd. Hvis dette eventyret brukes, bør det vises bilder og film for å konkretisere eventyret.

Læreren kan samtale med og vise elevene denne malen før de starter skrivingen:

- Hovedpersonen i Reve-enka var en dame. Fortell om din hovedperson (alder, kjønn, utseende).
- Eventyret vi har lest, foregår hjemme hos Reve-enka. Hvor foregår din fortelling? Fortell om stedet.
- Flere dyr kom til Reve-enka for å gjøre henne lykkelig og glad. Hvem møter hovedpersonen i din fortelling og hva gjør de sammen?
- Eventyret endte godt. Hvordan slutter fortellingen din?

Læreren må stille spørsmål som får elevene til å være mest mulig presise i sin framstilling. Spørsmål som kan besvares med ja eller nei, gir ikke elevene nok trening i å formulere setninger på norsk.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Læreren velger eventyrets innhold og lengde ut fra elevenes bakgrunn. Eventyret om Reve-enka kan brukes, og læreren forteller ved hjelp av bilder og video.
- Hele gruppa samtaler om eventyret. Elevene øver seg på å gjenfortelle innholdet ved hjelp av spørsmål fra lærer. Til slutt kan elevene prøve å lese eventyret for hverandre, få hver sin rolle og dramatisere det for å få muntlig trening.
- Eventyret kan også dramatiseres på ulike språk. Hvis det er få elever i hver språkgruppe, kan hvert enkelt dyr i eventyret snakke ulike språk.
- Læreren viser deretter et egenprodusert eksempel på hvordan en fortelling kan se ut. Sammen lager de et tankekart der sentrale ord for elevenes skriveprosess blir skrevet. Ordene i tankekartet bør ta utgangspunkt i samtalen som lærer og elever har før skrivningen starter. Den bør dreie seg om å beskrive hovedpersonen, fortelle om stedet der handlingen foregår, hvem hovedpersonen møter og hva de gjør sammen.
- Elevene skriver fortellingen sin på data mens de hele tiden får veiledning av lærer. Tankekartet og malen på hvordan fortellingen skal bygges opp, bør være synlig for elevene under hele skriveprosessen. Når fortellingen er ferdig, kan lærer og/eller elever lese fortellingene høyt. Fortellingene kan også henges opp i klasserommet og/eller kopieres og sendes hjem til de foresatte.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 1 er en sammensatt gruppe og har et elementært nivå i norsk. Det vil si at de har lite ordforråd og mangelfull setningsoppbygning på norsk. Når elever på nivå 1 skal fortelle et eventyr fra hjemlandet, trenger de fleste en del hjelp og støttespørsmål fra lærer. Der det er tospråklige lærere, vil det være hensiktsmessig å samarbeide med dem om dette. Foresatte kan også inviteres til å delta i denne framføringen.

I samtalen om eventyret er det viktig å trekke alle med. Det er lov å gjenta hva andre har sagt. Hvis læreren venter noe lenger enn normalt, kan flere elever få anledning til å svare. Læreren gir positiv respons på svarene fra elevene.

Hvis de setningene elevene foreslår, avviker for mye fra norsk setningsstruktur, kan læreren gjenta setningene med riktig setningsstruktur. Læreren kan fokusere på ulike uttaleversjoner og setningsstrukturer fra uke til uke med utgangspunkt i elevenes mellomspråk. Dette er beskrevet i veiledningen til grunnleggende norsk i kap 6.1.

Nye ord og begreper som elevene skal lære, bør i dette opplegget være knyttet til beskrivelser av personer og steder. Antall ord og hvilke ord som velges, kan variere fra elev til elev. Disse ordene bør stå både på lekseplanen, på skolens læringsplattform og være synlige i klasserommet.

Hvis læreren velger at eventyret skal dramatiseres på forskjellige språk, er dette med på å gi elevenes

morsmål status i skolehverdagen. Elevene husker også replikkene bedre på norsk hvis de kjenner eventyrets innhold på morsmålet.

I førskrivefasen når læreren gjennomgår malen for fortellingen, bør elevene oppmuntres til å komme med spørsmål og innspill til hva en fortelling kan inneholde. Det er viktig at de får støtte i skriveprosessen ved hjelp av konkrete retningslinjer for hvordan fortellingen skal være. Malen for hva fortellingen bør inneholde, må være synlig for elevene i skrivefasen.

I skrivefasen må lærer veilede elevene kontinuerlig. Hvor lang fortelling elevene skriver, vil variere etter alder, skole- og erfaringsbakgrunn. Å kunne skrive en fortelling på egen hånd krever trening. Læreren kan gi samme oppgave med noen ukers mellomrom for å registrere språk- og tekstutvikling og snakke med elevene om dette.

Elever med lav skrivekompetanse i norsk, kan skrive enkeltord og tegne til. Dersom noen av elevene kan skrive på morsmålet, kan de skrive en kort fortelling på morsmålet først og prøve å oversette den til norsk etterpå, med eller uten hjelp av tospråklig lærer.

På nettadressen nedenfor finnes mange eksempler på tospråklige tekster laget av elever i Canada:

<http://thornwood.peelschools.org/dual/index2.htm>

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Ingen elever på nivå 1 har helt riktig setningsstruktur eller uttale. Muntlige ferdigheter trenes og utvikles i ulike sammenhenger og i forbindelse med forskjellige temaer. Elevene uttrykker seg muntlig og får lyttetrening gjennom samtale.

Hvis læreren velger at elevene skal dramatisere eventyret, trener det elevene til å lytte til hverandre på en spesiell måte. De må lytte til andre for å komme inn med sin replikk på riktig tidspunkt. **Å kunne lese:** Den grunnleggende ferdigheten å kunne lese på nivå 1 innebærer å lese tilpassede tekster med flyt, sammenheng, riktig uttale og intonasjon.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: I opplegget legges det størst vekt på å kunne uttrykke seg skriftlig. Elever på nivå 1 i grunnleggende norsk har mye muntlig trening når de starter å lære norsk, men etter hvert skal de lære å skrive på det nye språket. På dette nivået bør det fokuseres på å kunne uttrykke seg forståelig i det skriftlige arbeidet.

Å kunne bruke digitale verktøy: Digitale ferdigheter trenes når elevene skriver fortellingen sin. For mange elever er det mer interessant og inspirerende å skrive digitalt enn for hånd.

Vurdering

Også på nivå 1 skal det være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. I dette undervisningsopplegget bør tilbakemeldingen gis både muntlig og skriftlig. Tilbakemeldingen må gis på en slik måte at elevene forstår hva de mestrer og hva de må arbeide videre med.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 1, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 2.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive enkelte ord digitalt • skrive enkeltord ut ifra et tankekart	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive ufullstendige setninger digitalt • skrive ufullstendige setninger ut ifra et tankekart	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive enkle tekster digitalt • skrive en enkel fortelling ut ifra et tankekart

Tilbakemelding fra lærer

Elever på nivå 1 bør ha kontinuerlig veiledning under skriveprosessen. Læringsmålene bør være utgangspunktet for veiledningen. Læreren kan oppmuntre elevene til å skrive ved å være konkret og peke på det positive i fortellingen.

Læreren bør også hele tiden henvise til malen for hvordan fortelling skal skrives, vise til hvilket punkt i malen eleven er kommet til og ved hjelp av spørsmål få eleven til å skrive om neste punkt i malen.

Det ferdige produktet kan vurderes skriftlig av både lærer i grunnleggende norsk og tospråklig lærer. Når elevene har skrevet fortellingen ferdig, må de få konkret tilbakemelding på hva som er bra i fortellingen.

For elever som har vært kort tid i Norge, kan læreren bruke enkle symboler ved de setningene som er fullstendige. Hvis elever forstår skriftlig tilbakemelding, kan den være slik for en elev med middels mestringsnivå:

Du skriver en del ord om hvordan en person ser ut og hva han har på seg. Du forteller også hva han gjør sammen med vennen sin. Jobb videre med å lage fullstendige setninger.

Egenvurdering

Elever på nivå 1 kan være med på å vurdere sin egen skriving med hjelp fra lærer. De kan lytte til de andres fortellinger og si en positiv setning om dem. Da må dette være innøvd i flere sammenhenger. Læreren gir eksempler på hva de kan si.

Nivå II: Uttrykke egne følelser

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 2.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 2 som får opplæring etter læreplanen i grunnleggende norsk. Opplegget passer best for elever på småskoletrinnet, men kan også brukes for eldre elever.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å uttrykke egne følelser skriftlig. Det forutsettes at elevene kan noen følelsesuttrykk fra før. Det forutsettes også at elevene har fått innføring i gradbøying av adjektiv og at de har skrevet fortellinger og dikt tidligere.

Tidsrammen er ca. fire undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- uttrykke egne følelser og meninger i egen skrivning

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- gi uttrykk for egne meninger

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- gi uttrykk for egne tanker, følelser og opplevelser

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- skrive fortellinger, dikt, brev og sakpreget tekst (etter 4. trinn)
- uttrykke egne følelser og meninger (etter 2. trinn)

Læringsmål

Eleven skal kunne

- skrive en fortelling eller et dikt om følelser

- uttrykke følelser i egen skrivning ved å bruke mange og varierte adjektiv

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene. Dette kan skje gjennom samtale.

Målene kan også henges opp slik at de blir synlige i klasserommet, samt skrives på lekseplanen og på skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp. Når elever har et lite ordforråd på norsk, kan tospråklige lærere være aktive i prosessen med å forklare målene.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene øve på å uttrykke egne følelser både muntlig og skriftlig, spesielt ved å bruke mange og varierte adjektiv. Noen språk har ikke adjektiv, mens andre språk ikke bøyer adjektivenes slik vi gjør på norsk, men uttrykker komparativ og superlativ på andre måter.

I tillegg er det ofte vanskelig å uttrykke følelser på et annet språk enn morsmålet. Hvis skolen har tospråklige lærere, er det viktig å samarbeide med dem om læringsmålene.

Dersom tospråklige lærere ikke er til stede, kan foreldre eller andre med samme morsmål som elevene i gruppa kontaktes for å få vite mer om adjektivbøying på morsmålet. Les mer om dette i kapittel 6.2 i veiledning - Språkkompetanse i grunnleggende norsk.

Sentrale adjektiv bør være ukas øveord. Læreren skriver dem på lekseplanen slik at elevene øver på dem som diktator eller som en del av en ukesluttprøve.

Hvis gruppa har flere elever med samme språkbakgrunn, kan disse med fordel forklare norske ord og uttrykk for hverandre på morsmålet. Det er viktig å ta utgangspunkt i adjektiv som elevene kan, og utvide ordforrådet ved for eksempel å finne synonymer og antonymer.

I denne sammenhengen bør læreren ta opp adjektivenes sosiale bruksområder og vise forskjeller på muntlig og skriftlig språk.

Når gruppa skal arbeide med gradbøying av adjektiv, kan det skje ved at lærer bruker fingerdukker eller hånddukker som fører en samtale om familien sin eller vennene sine og hvordan de reagerer på ulike hendelser:

"Pappa blir sint når jeg roter i stua, men mamma blir enda sintere, for hun må hjelpe meg å rydde etterpå. Broren min er den sinteste, særlig hvis jeg roter på rommet hans."

Når læreren har gitt noen eksempler, er det viktig at elevene får øve seg. Rollespill/dukketeater øver både muntlige ferdigheter og lyttetrening som er viktig for elever på nivå 2.

Før elevene starter tekstsakingen, må læreren på forhånd ha skrevet en egenprodusert fortelling og et dikt.

Diktet kan starte på en av disse måtene:

"Når jeg er glad,..... Når jeg er lei meg, ..." eller "Jeg blir sint når..... Jeg blir redd når....."

Læreren leser først sin fortelling uten adjektiv og beskrivelser. Den samme fortellingen leses deretter med mange og varierte adjektiv. Dette blir utgangspunktet for en samtale.

- Veiledning til læreplan-støttmateriell

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Elevene ser bilder av for eksempel en glad, en trist, en sint og en redd person. Klassen kan lage tankekart rundt disse ordene, fortelle hva de føler i ulike situasjoner og samtale om hvorfor noen ord passer i enkelte sammenhenger men ikke i andre.
- Gradbøying av adjektiv kan øves ved at elevene har samtaler/intervjuer/rollespill. Læreren viser eksempler på forhånd.
- Læreren viser også eksempler på hvordan adjektiv kan endres til substantiv og verb ved å legge til eller trekke fra avledningsendelser.
- Før elevene starter å skrive, gir læreren eksempel på hvordan fortellinger og dikt om følelser kan skrives.
- Elevene skriver for hånd eller digitalt. De får veiledning i skriveprosessen. Fortellingene/diktene kan framføres for gruppa når de er ferdige.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 2 har fortsatt et elementært nivå i norsk og er en sammensatt gruppe. Noen er nettopp ferdige med nivå 1 og andre skal snart starte på nivå 3. Elevene har et begrenset ordforråd og trenger fortsatt grundig forklaring på ord og uttrykk.

Arbeid med gradbøying, sammenligninger, synonymer, antonymer og avledninger må tilpasses alder og nivå. Hvilke og hvor mange øveord som skal innlæres, kan variere fra elev til elev. Der det er tospråklige lærere, vil det være hensiktsmessig å samarbeide med dem om dette.

I samtalen før tekstskapingen er det viktig å trekke alle med. Det er lov å gjenta hva andre har sagt. Det er også viktig å forklare ord som ikke alle i gruppa vet betydningen av.

Både lærer og elev kan gi ordforklaringer. For at flest mulig elever skal rekke opp hånda og få anledning til å svare, bør læreren la det gå litt mer tid enn vanlig praksis før han/hun lar noen svare. Læreren gir positiv respons på svar. Hvis de setningene elevene foreslår, avviker for mye fra norsk uttale og setningsstruktur, kan læreren gjenta setningene med riktig uttale og setningsstruktur.

I skrivefasen kan elevene velge hvilken sjanger de vil skrive i. De kan skrive om noe de selv eller andre har opplevd. Det viktigste er at de skriver hva de følte da dette skjedde. Elever på nivå 2 trenger mye veiledning i

denne fasen.

Elever med lav skrivekompetanse kan få mulighet til å tegne til fortellingen eller diktet. Elever med høy skrivekompetanse bør oppmuntres til å bruke mange og varierte følelsesuttrykk og til å skrive både fortelling og dikt.

Når elevene er ferdige med det skriftlige arbeidet, kan elever med høy lesekompetanse oppmuntres til å lese for de andre i gruppa.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Det kan være lyder, bøyninger eller setningsstrukturer på norsk som er forskjellige fra morsmålet og som derfor må trenes spesifikt. Minoritetsspråklige elever på nivå 2 trenger trening i å være presise i sine muntlige uttalelser.

Å kunne lytte er også en ferdighet som må øves spesifikt for minoritetsspråklige elever. Å kunne kommentere andres meninger på en konstruktiv måte må gis stor plass. Mange elever kommer fra en skoletradisjon der reproduksjon av kunnskap vektlegges framfor refleksjon og vurdering.

Å kunne lese: Elevene får lesetrening når de leser sine fortellinger for hverandre.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: De skriftlige ferdighetene bør bygge på de muntlige. Å kunne uttrykke seg skriftlig har stor plass i dette opplegget. Å kunne uttrykke egne følelser på et annet språk enn morsmålet må trenes mye. Adjektiv og gradbøyning av disse trenger også spesiell trening.

Å kunne bruke digitale verktøy: Digitale ferdigheter utvikles hvis lærer velger at elevene skal skrive fortellingen/diktet på PC.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. I dette undervisningsopplegget kan lærer gi både muntlig og skriftlig tilbakemelding. Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 2, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 3.

Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • skrive enkle setninger som uttrykker følelser • gi uttrykk for egne følelser skriftlig ved hjelp av noen få vanlige adjektiv 	<p><i>Eleven kan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • skrive dikt og fortelling som uttrykker følelser • gi uttrykk for egne følelser skriftlig ved hjelp av svært mange og varierte adjektiv

Tilbakemelding fra lærer

Når elevene jobber individuelt med gradbøying, dikt eller annet skriftlig arbeid, er det viktig at læreren går rundt og veileder og systematisk følger opp det elevene gjør. Underveis i arbeidet bør elevene få muntlig tilbakemelding på hva de mestrer.

Tilbakemeldingene bør formuleres slik at elevene kjenner igjen de definerte mestringsnivåene. Læreren bør også informere om hva de skal arbeide videre med. i denne fasen kan elevene selv gi uttrykk for hva de mener at de behersker.

når fortellingene/diktene er ferdige, bør læreren gi skriftlig tilbakemelding. til en elev som har høyt mestringsnivå, kan tilbakemeldingen være slik:

Du kan skrive både dikt og fortelling. I fortellingen bruker du svært mange forskjellige adjektiv når du skriver om familien din. Da blir det interessant å lese. Jobb videre med å gradbøye adjektivene når du gjør sammenligninger.

Evaluering av hverandre

Elevene kan lese fortellingene og diktene for hverandre og gi hverandre respons ved å si minst to positive ting om hverandres arbeid. Da må dette være innøvd i flere sammenhenger. Læreren kan gi eksempler på hvordan positiv respons kan være:

Du skriver en skummel fortelling om å være mørkeredd. Du har med mange ord som forteller noe om å være redd.

Elever på nivå 2 kan begynne å vurdere sin egen skriving. **Egenvurdering** kan være

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Skrive dikt om følelser			
Bruke adjektiv i en fortelling			
Skrive setninger om hvordan jeg har det			

Nivå II: Uttrykke egne meninger og ønsker

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 2.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 2 som får opplæring etter læreplanen i grunnleggende norsk. Opplegget passer best for elever på småskoletrinnet, men kan også brukes for eldre elever.

Dette eksemplet viser hvordan elever kan øve på å uttrykke egne ønsker og meninger skriftlig. Det forutsettes at elevene har skrevet fortellinger tidligere.

Tidsrammen er ca. fire undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- uttrykke egne følelser og meninger i egen skrivning

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- gi uttrykk for egne meninger
- gjengi hovedinnholdet i dramatiserte eller illustrerte muntlige framstillinger og fortellinger

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- samtale om innholdet i eventyr, sanger eller dikt

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- samtale om personer og handling i eventyr og fortellinger (etter 2. trinn)
- skrive fortellinger, dikt, brev og sakpreget tekst (etter 4. trinn)
- uttrykke egne ønsker og meninger skriftlig
- begrunne egne ønsker og meninger skriftlig

Læringsmål

Eleven skal kunne

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen/skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp. Når elever har et lite ordforråd på norsk, kan tospråklige lærere være aktive i prosessen med å forklare målene.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene øve på å uttrykke egne ønsker og meninger både muntlig og skriftlig. Dette kan være vanskelig når norsk ikke er førstespråket.

Å ta utgangspunkt i noe som er kjent for elevene, kan gjøre det lettere å gi uttrykk for sin mening. Alle land og kulturer har eventyr. De aller fleste elever kan eventyr fra hjemlandet sitt. Hvis skolen har tospråklige lærere, kan de gjennomgå eventyret på forhånd på morsmålet.

De kan også hjelpe elevene til å finne eventyr fra hjemlandet og sammenligne dem med de norske.

Eventyrene *Tre ønsker*, *Gullfisken* eller *Veslefrikk med fela* egner seg i gjennomføringen av dette opplegget.

Dersom skolen ikke har tospråklige lærere, kan eventyr og andre fortellinger skaffes gjennom det flerspråklige bibliotek.

Læreren kan også ta utgangspunkt i gruppas/klassens/skolens regler for at elevene skal kunne trene på å si hvordan de ønsker at elever og lærere skal være mot hverandre eller hva elevene kan gjøre i friminuttene.

Læreren må på forhånd å ha tenkt igjennom hvilke ord elevene skal lære for å uttrykke egne ønsker og

meninger. Andre ord som det kan arbeides spesielt med i dette opplegget, er objektsform av personlige pronomen.

Ukas øveord bør være ord som brukes for å uttrykke begrunnelser. Læreren skriver dem på lekseplanen slik at elevene øver på dem som diktatord eller som en del av en ukesluttprøve.

Undervisningsfilm om arbeid med ordbank (NAFO)

Før elevene starter tekstsakingen, er det viktig at læreren leser og viser en egenprodusert fortelling om ønsker. Samtidig må læreren fokusere på hvordan en fortelling er bygd opp med innledning, hoveddel og avslutning og forklare hva de ulike delene av fortellingen bør inneholde.

Lærer kan velge å benytte prosessorientert skriving. Det gir elevene anledning til å få mer skriftlig trening.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Læreren leser/forteller eventyret ved hjelp av bilder og/eller video og samtaler med elevene om innholdet i eventyret, hva personene ønsket seg, hva begrunnelsen for ønskene deres var og hvordan det endte.
- Elevene uttrykker sin mening om eventyret og begrunner hva de synes. Læreren gir eksempler først.
- Hvis læreren bruker tankekart, kan elevenes ønsker skrives ned. Læreren formulerer sine ønsker først. Elevene skriver egne ønsker eventuelt ved hjelp av tankekartet.
- Læreren viser en fortelling om hva han/hun hadde ønsket seg hvis han/hun kunne velge tre ting.
- Elevene skriver en kort fortelling om sine ønsker. Fortellingen må inneholde begrunnelser for hvorfor de ønsker disse tre tingene.
- Fortellingen kan skrives for hånd eller digitalt og læreren gir veiledning underveis.
- Elever/lærer bør lese fortellingene høyt i etterkant.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 2 har fortsatt et elementært nivå i norsk og er en sammensatt gruppe. Noen er nettopp ferdige med nivå 1 og andre skal snart starte på nivå 3. Elevene har et begrenset ordforråd og trenger fortsatt grundig forklaring på ord og uttrykk.

Arbeid med å uttrykke egne meninger og ønsker med begrunnelser må tilpasses alder og nivå. Hvilke og hvor mange øveord som skal innlæres, kan variere fra elev til elev. Der det er tospråklige lærere, vil det være hensiktsmessig å samarbeide med dem om dette.

I samtalen før skrivingen begynner, er det viktig å trekke alle med. Det er lov å gjenta hva andre har sagt. Hvis læreren venter noen ekstra sekunder, kan flere elever få anledning til å svare. Det er også viktig å forklare ord som ikke alle i gruppa vet betydningen av.

Eventyr inneholder ofte en del særegne ord og uttrykk. Både lærer og elev kan gi ordforklaringer. Hvis gruppa

har flere elever med samme språkbakgrunn, kan disse med fordel forklare norske ord og uttrykk for hverandre på morsmålet.

Alle elever bør oppmuntres til å gi kommentarer og stille spørsmål til hverandres meninger og ønsker. Da øver de på å bruke spørreord og ord som uttrykker begrunnelser.

Hvis de setningene som elevene foreslår, avviker for mye fra norsk uttale og setningsstruktur, kan læreren gjenta setningene med riktig uttale og setningsstruktur. Læreren kan fokusere på ulike uttalevarianter fra uke til uke.

I skrivefasen er det viktig å minne elevene på hvordan en fortelling starter og slutter. Hvor lang fortelling elevene skriver, vil variere etter alder, skole- og erfaringsbakgrunn. Å kunne gi uttrykk for egne meninger i en fortelling krever trening.

Elever med høy lesekompetanse kan lese det ferdige produktet for de andre i gruppa.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: For mange minoritetsspråklige elever på nivå 2 er det vanskelig å uttrykke egne ønsker, meninger og behov på et annet språk enn morsmålet. Noen elever kommer fra en skolekultur i hjemlandet der det ikke er vanlig å gi uttrykk for hva en selv mener.

Mange elever på nivå 2 vil fortsatt ha behov for å trene riktig uttale. Riktig setningsstruktur og sammenheng i fortellinger/utsagn må øves både muntlig og skriftlig. Å kunne lytte til andre og kommentere andres utsagn er en ferdighet som minoritetsspråklige elever trenger å trene på.

Å kunne lese: Elevene leser teksten for læreren og for hverandre. For å bli en god leser, er det viktig å lese mye.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: De skriftlige ferdighetene bør bygge på de muntlige. Å kunne uttrykke seg skriftlig har stor plass i dette opplegget. Å kunne uttrykke egne meninger og ønsker på et annet språk enn morsmålet må trenes mye.

Å kunne bruke digitale verktøy: Digitale ferdigheter utvikles hvis læreren velger at elevene skal skrive fortellingen digitalt. For mange elever er det mer interessant og inspirerende enn å skrive for hånd.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Tilbakemeldingen bør gis både muntlig og skriftlig på dette undervisningsopplegget. Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som viser hvilket mestringsnivå elevene er på.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 2, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 3.

Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • uttrykke egne ønsker ved hjelp av ufullstendige setninger • uttrykke egne meninger skriftlig ved hjelp av ufullstendige setninger 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • uttrykke egne ønsker og meninger skriftlig ved hjelp av fullstendige setninger • begrunne egne ønsker og meninger ved hjelp av fullstendige setninger

Tilbakemelding fra lærer

I dette opplegget er det god anledning til å gi elevene underveisvurdering. Under samtalen i klasserommet får elevene positiv respons på sine ønsker og meninger. Samtidig må de elevene som har behov for det, utfordres til å trene mer på å formulere konstruktive begrunnelser.

Mens elevene skriver, følger læreren systematisk opp. Læringsmålene bør være utgangspunktet for veiledningen. Læreren bør gi positiv tilbakemelding når elevene har formulert sine ønsker og meninger.

Skriftlig tilbakemelding fra lærer til elev med middels mestringsnivå kan være:

Du kan skrive om noen av ønskene og meningene dine. Noen ganger skriver du bare enkelte ord i stedet for setninger. Øv videre på å lage setninger ut ifra tankekartet.

Evaluering av hverandre

Hvis fortellingen leses opp i klassen, kan læreren, den tospråklige læreren og/eller andre elever gi positiv tilbakemelding. Det forutsettes at gruppa har snakket om å gi respons tidligere. På nivå 2 er elevenes tilbakemelding enkel. Den kan være: *Du har tre gode ønsker, og jeg forstår hvorfor du ønsker deg dette.*

Egenvurdering kan være:

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Gi uttrykk for egne meninger			
Gi uttrykk for egne ønsker			
Begrunne egne meninger			

Nivå III: Lesestrategier

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 3 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan bruke ulike lesestrategier i forbindelse med en fagtekst. Det forutsettes at elevene har arbeidet med lesestrategier tidligere.

Tidsrammen er ca. fire undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke varierte og hensiktsmessige lesestrategier i arbeid med ulike teksttyper

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- reflektere over egen erfaring med ulike lese- og læringsstrategier

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- bruke varierte strategier for lesing

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- bruke ulike lesestrategier tilpasset formålet med lesingen (etter 7. trinn)

Læringsmål

Eleven skal kunne

- tolke og gjøre seg nytte av bilder og diagrammer i arbeidet med å lese og forstå teksten
- lese overskrifter og sammendrag for å få en forståelse av innholdet
- finne sentrale nøkkelord og forklare dem

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen/skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget legges det vekt på hvordan læreren kan hjelpe elevene med ulike måter å tilnærme seg teksten på før de starter selve lesefasen.

Elevene må bli bevisstgjort at forskjellige lesestrategier kan hjelpe dem til å få oversikt over innholdet i teksten uten at de leser hele teksten. Å kunne bruke ulike typer lesestrategier er svært viktig for minoritetsspråklige elever.

Det er ønskelig med et trekantsamarbeid som omfatter faglærer, lærer i grunnleggende norsk og tospråklig lærer. Når både tospråklig lærer og lærer i grunnleggende norsk på forhånd forklarer hvordan elevene kan jobbe med teksten, har minoritetsspråklige elever større mulighet til å delta aktivt i klassen og svare på spørsmål der.

- [Undervisningsfilm om arbeid med ordbank \(NAFO\)](#)
- [Undervisningsfilm om hvordan tospråklig fagopplæring kan gjennomføres \(NAFO\)](#)

For minoritetsspråklige elever er det ikke bare faguttrykkene i en tekst som er vanskelige. Det vil også være andre ord som er viktige for forståelsen. I filmen om trekantsamarbeid kalles disse ordene gråsonerord, og eksempler på slike ord er kant, skrå og jevn.

Dette er ord som mange minoritetsspråklige elever trenger forklaring på. Ofte inneholder fagtekster mange verb i passiv. Dette er en setningskonstruksjon som kan være vanskelig for minoritetsspråklige elever.

Læreren bør på forhånd ha tenkt ut hvilke ord som kan være ukas nøkkelord, men dette kan også elevene være med på å bestemme. Disse ordene kan settes inn i et tre- eller firekolonneskjema der første kolonne inneholder et bilde av ordet.

I andre kolonne står ordet, og i neste kolonne skal lærer og elever i fellesskap finne forklaring av ordet. Siste kolonne brukes hvis skolen har tospråklige lærere. Der skrives ordet på morsmålet.

Last ned vedlegg "Norden - ordforklaringer"

I timene i grunnleggende norsk kan elevene arbeide videre med de nøkkelordene som velges ut fra en fagtekst. Det er viktig å klassifisere ordene i ulike over- og underkategorier slik at bruksområdene blir tydelige

for elevene.

Elevene kan arbeide videre med ordene ved å finne synonymer og antonymer, finne hvilken ordklasse de tilhører, hvordan ordene bøyes og om det går an å lage sammensatte ord av dem. Å jobbe med avledninger av ord gir forståelse for hvilke andre sammenhenger ordet kan forekomme i.

Elevene bør også oppmuntres til selv å bruke ordene i nye sammenhenger. Da øker de sitt aktive ordforråd.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

Læreren introduserer nytt tema ved å spørre elevene hva de vet om temaet fra før. Det elevene sier, kan skrives på tavla.

Lærer og elever ser sammen på det nye kapittelet i læreboka, samtaler om bilder, diagrammer og andre grafiske framstillinger og noterer hva de tror kapittelet handler om.

Når klassen i fellesskap ser på overskriftene, kan elevene oppmuntres til å finne ut hvorfor disse ordene er valgt som overskrift. Klassen kan også lese et avsnitt og etterpå samtale om hvorvidt en annen overskrift kunne uttrykt det samme.

Klassen leser et avsnitt felles og læreren viser eksempler på sentrale og relevante nøkkelord i avsnittet. Ordene kan føres inn i et tre- eller firekolonneskjema.

Elevene jobber sammen to og to med å finne et bestemt antall nøkkelord i hvert avsnitt. De kan videre jobbe med å finne forklaringer til nøkkelordene.

Læreren bestemmer hvilke nøkkelord gruppa skal jobbe videre med i norsktimene.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som et selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2 som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi kan forvente mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet og mer selvstendighet i språket.

Likevel finner vi store forskjeller blant elever på nivå 3, fra dem som nettopp er ferdige med nivå 2 til dem som er nesten klare til å gå over til ordinær norskplan.

Når læreren introduserer et nytt tema, kan elevene notere hver for seg hva de vet om emnet fra før. De kan arbeide sammen to og to og/eller gruppa kan ha felles gjennomgang og skrive på tavla. Å bruke tankekart egner seg også godt i dette arbeidet.

Under samtalen om bilder, diagrammer og grafiske framstillinger er det viktig å få alle med. Læreren bør oppmuntre alle til å være aktive muntlig. Det er lov å gjenta hva andre har sagt. Hvis læreren venter noen ekstra sekunder, kan flere elever få anledning til å svare.

Når læreren gjennomgår overskriftene, kan det lages tankekart, slik at ulike assosiasjoner kommer fram. Det er viktig at læreren tar utgangspunkt i elevenes utsagn for å komme videre.

Læreren tilpasser hvor mange og hvilke nøkkelord hver enkelt elev skal lære og hvor grundig forklaring ordet skal ha.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: I dette undervisningsopplegget øves de muntlige ferdighetene i førlesefasen når lærer og elever samtaler om bilder, diagrammer og overskrifter. Samtale om arbeid med fagtekster er viktig for minoritetsspråklige elever.

De får trening i å tilpasse språket til ulike temaer og situasjoner og trening i å lytte til andre, selv formulere setninger og reflektere rundt et gitt tema. Å kunne uttrykke egne meninger til ulike emner må gis stor plass. **Å kunne lese:** Elever på nivå 3 trenger fortsatt trening i å lese med forståelse. Det er viktig å øve inn ulike måter å tilnærme seg en tekst på. Å lære elevene ulike lesestrategier er med på å utvikle deres leseferdigheter, samt bygge opp og utvide ordforrådet i tilknytning til fagstoff.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Minoritetsspråklige elever på nivå 3 øver skriftlige ferdigheter når de trener på å strukturere stoff- og faktamengde i skriftlige oppgaver i forbindelse med ulike fagtekster.

Å kunne regne: Å jobbe med lesestrategier i forbindelse med en fagtekst krever ofte å kunne lese grafiske framstillinger, tabeller og statistikk. Da trenes den grunnleggende ferdigheten å kunne regne.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Dette undervisningsopplegget egner seg best for muntlig tilbakemelding fra lærer.

Det er mye samtale og korte gruppeaktiviteter. Læreren skal legge tilrette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør eleven begynne å følge læreplan i norsk.

Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • i noen grad tolke og gjøre seg nytte av bilder og diagrammer for å forstå en fagtekst • finne noen nøkkelord • lese overskrifter og sammendrag og si noe 	<p>Eleven kan</p> <ul style="list-style-type: none"> • tolke og gjøre seg nytte av bilder, overskrifter og diagrammer for å forstå en

Tilbakemelding fra lærer

Elevene må på forhånd gjøres kjent med at undervisvurderingen foregår ved at læreren vurderer deltagelse i samtale rundt teksten og deltagelse i arbeidet med å finne relevante nøkkelord.

Samme elev kan ha middels mestringsnivå når det gjelder å finne nøkkelord og høyt mestringsnivå når det gjelder å finne ut hva teksten handler om ved hjelp av bildene. Lærer kan gi disse tilbakemeldingene mens elevene arbeider med nøkkelordene.

Skriftlig tilbakemelding fra lærer til elev med høyt mestringsnivå kan være: *Du mestrer å finne sentrale nøkkelord. du mestrer også å gi riktige forklaringer til nøkkelordene.*

Egenvurdering

Når elevene har gjennomgått nytt stoff på denne måten noen ganger, kan de foreta en egenvurdering. Egenvurderingen kan være:

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Tolke bilder og diagrammer			
Se på overskrifter og få en forståelse av innholdet			
Finne relevante nøkkelord			

Nivå III: Strukturere tekst og skape sammenheng

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er minoritetsspråklige elever på mellomtrinnet som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å skape en tekst med sammenheng og avsnitt.

Tidsrammen er ca. seks undervisningstimer iberegnet framføring. Hvis tekstskapingen er en del av et tverrfaglig prosjekt, vil tidsrammen bli større.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- strukturere tekst etter tidsrekkefølge og skape sammenheng mellom setninger og avsnitt

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- bruke regler for ortografi, tegnsetting og setningsstruktur i egen skriving

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- strukturere og skape sammenheng i egne tekster

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- ordne tekster med overskrift, innledning og avslutning – etter 4. trinn
- strukturere tekst etter tidsrekkefølge og tema og skape sammenheng mellom setninger og avsnitt – etter 7. trinn

Læringsmål

Eleven skal kunne

- skrive en tekst med avsnitt
- skrive en tekst i kronologisk rekkefølge
- skape sammenheng i teksten ved hjelp av ulike former for tekstbinding

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen/skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene øve på å skape en tekst med sammenheng, avsnitt og ulike former for tekstbinding. Dette kan brukes i forbindelse med et tema i samfunnsfag eller norsk.

Temaet kan være et land, en historisk person, en tidsepoke eller en forfatter. Tekstskapingen kan inngå som en del av et større prosjekt. Lærer og elever må samtale om hvilke sjangertrekk som karakteriserer en sakpreget tekst.

Sakpreget tekst som kan brukes på småskoletrinnet, finnes for eksempel i læreboka Ta ordet 3 s. 28 (om Astrid Lindgren) eller s. 143 (om Vesuv). For mellomtrinnet kan samfunnsfagtekster om Norge hentes fra lærebøker som skolen benytter.

Læreren må på forhånd produsere en tekst som viser hvordan det kan skapes variasjon i en tekst. Teksten må også vise at hvert avsnitt inneholder en ny opplysning eller omhandler en ny tidsepoke.

For de eldste elevene på mellomtrinnet kan læreren vise eksempler på ordstilling i helsetninger og leddsetninger, for eksempel inversjon. Andre særtrekk ved det norske språket står beskrevet på s. 19-22 i veiledningen til læreplan i grunnleggende norsk.

Teksten som læreren skriver, må vise at variasjon i teksten kan skapes på blant annet følgende måter:

- ved gjentakelse av ord i samme eller annen bøyingsform, f.eks.: Han var en autoritær konge. Kongen bestemte at.....
- ved bruk av synonyme/antonymer eller sammenligninger, f.eks.: I Pakistan er det varmt hele året. I Norge derimot....
- ved bruk av pronomen i stedet for kjent substantiv, f.eks.: Læreren gjennomgikk reglene for bruk av ball. Han sa at.....
- ved ulike tids- og stedsrelasjoner, for eksempel bruk av *før, senere, tidligere, etterpå, dit, der*
- ved bruk av logiske relasjonsmarkører som *fordi, derfor, siden*

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Læreren tar utgangspunkt i en faktatekst og gjennomgår nye ord og begreper i teksten før elevene leser den.
- Elevene arbeider sammen to og to og lager spørsmål til teksten.
- Når elevene er blitt kjent med teksten, kan læreren vise den samme teksten, men uten variasjon i starten på setningene og uten avsnitt.
- Elevene arbeider med teksten i par eller i full klasse for å finne hvor mange ulike ord setningene starter med. For å øve riktig setningsstruktur og setningsoppbygning, kan setninger fra teksten

kopieres opp og klippes fra hverandre slik at elevene skal sette dem riktig sammen igjen. Alle avsnittene kan også skrives i en tilfeldig valgt rekkefølge slik at elevene må sette dem i riktig rekkefølge etterpå.

- Før elevene begynner skriveprosessen, søker de på relevante nettsider og leter etter fakta om det de har valgt å skrive om.
- Elevene skriver en sammenhengende fortelling. Teksten må inneholde flere avsnitt og være på minst en side.
- Når elevene er ferdige, kan de enten lese opp en av tekstene sine for resten av klassen og/eller henge teksten opp i klasserommet. De kan også lage digitale presentasjoner ved hjelp av PowerPoint, Photo Story eller Movie Maker.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som et selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2, som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi kan forvente mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet og mer selvstendighet i språket.

Likevel finner vi store forskjeller blant elever på nivå 3, fra dem som nettopp er ferdige med nivå 2 til dem som er nesten klare til å gå over til ordinær norskplan.

Når nye ord og begreper skal læres, er det viktig å trekke flest mulig elever med, slik at elevene blir aktive. Hvis læreren venter noen ekstra sekunder, kan flere elever få anledning til å svare.

I førskrivefasen er det viktig at læreren bevisstgjør elevene hvordan de enklest mulig kan finne relevant stoff om temaet. Noen elever trenger konkrete nettadresser å forholde seg til. Elever med høy digital kompetanse mestrer å finne stoff på egen hånd.

I skrivefasen bør elever med høy skrivekompetanse oppmuntres til å skrive en lang, sammenhengende tekst med avsnitt og ulike former for tekstbinding. Elever med lav skrivekompetanse bør veiledes mye slik at de produserer en tekst med noen avsnitt og noe variasjon i tekstbindingen.

Elever med svært liten variasjon i tekstbindingen bør oppmuntres til å erstatte kjent substantiv med pronomen. De bør også oppmuntres til å begynne setninger med ulike tidsrelasjoner.

Læreren bør gi rom for ulike måter å framføre stoffet på. Elever med høy lesekompetanse, kan lese høyt for klassen. Alle kan henge opp sin tekst i klasserommet eller framføre den digitalt.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Elevene øver muntlige ferdigheter når lærer og elever i førskrivefasen samtaler om en fagtekst. Muntlige ferdigheter øves også hvis elevene leser teksten for de andre elevene i gruppa.

Å framføre sakpregede tekster har andre utfordringer enn å snakke om dagligdagse hendelser.

Minoritetsspråklige elever trenger trening i å tilpasse språket til ulike temaer og situasjoner.

Å kunne lese: For å kunne finne relevant stoff til den skriftlige oppgaven, må elevene lese tekster på nettet. Dette er med på å videreutvikle deres leseferdigheter. De øver på å lese fagtekster med forståelse og å nyttiggjøre seg innholdet i egen skriving.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: I dette opplegget øver elevene mye på uttrykke seg skriftlig. Å skrive sakpregede tekster med sammenheng og avsnitt er en utfordring. Elever på nivå 3 trenger systematisk opplæring i hvordan skriftlige tekster struktureres og hvordan variert bruk av ord og uttrykk skaper variasjon i en tekst.

Å kunne bruke digitale verktøy: Undervisningsopplegget gir elevene trening i å bruke digitale verktøy til å produsere, komponere og redigere tekster, samt å foreta informasjonssøk.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. I dette undervisningsopplegget kan tilbakemeldingen gis både muntlig og skriftlig. Læreren skal legge til rette for god undervisningsvurdering, med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som viser hvilket mestringsnivå eleven er på.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør eleven begynne å følge læreplan i norsk.

Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • i liten grad benytte avsnitt i en tekst • skrive enkelte setninger i kronologisk rekkefølge • skrive en tekst med få former for tekstbinding	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive en tekst med avsnitt • skrive en tekst i kronologisk rekkefølge • skrive en tekst med varierte former for tekstbinding

Tilbakemelding fra lærer

Læreren gir undervisningsvurdering ved å veilede elevene når de setter sammen oppklippede setninger og avsnitt. Det er viktig at læreren kan sette fokus på de setningene som har riktig setningsoppbygging.

Underveis i arbeidet med skrivingen bør elevene få muntlige tilbakemeldinger på hva de mestrer. Læreren

tilbakemeldinger bør derfor inneholde hvordan eleven mestrer å bruke kronologisk rekkefølge, avsnitt og variasjon i tekstbindingen.

Når den sakpregede teksten er ferdigskrevet, kan læreren gi skriftlig tilbakemelding. Tilbakemeldingen til elever med høyt mestringsnivå kan være:

Du mestrer godt variasjon i setningsstruktur. du bruker både tids- og stedsadverb, pronomener, ulike former av substantivet og synonymer for å skape god sammenheng i teksten. Kronologisk rekkefølge i teksten fungerer også bra. Jobb videre med å lage avsnitt hver gang du begynner med et nytt tema.

Egenvurdering

På nivå 3 kan elevene vurdere sin egen skriving. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over hva de mestrer bra.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Skrive egenprodusert tekst med avsnitt			
Skrive tekst med kronologisk rekkefølge			
Skrive tekst med sammenheng			

Ved framføringen kan både læreren og de andre elevene gi positiv tilbakemelding. Det forutsettes at elevene har gitt tilbakemeldinger på hverandres arbeid tidligere slik at det blir konstruktiv kritikk ut ifra læringsmål.

8. - 10. trinn

Nivå I: Bokstavinnlæring

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 1.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa i dette opplegget er elever som kommer til Norge i slutten av barneskolen eller i starten av ungdomsskolen, og som har liten eller ingen skolegang fra hjemlandet. Opplegget baserer seg på at elevene får norskopplæring i mottaksklasse/-gruppe.

Før bokstavinnlæringen starter, bør foresatte innkalles til et møte – med tolk – der det informeres om opplegget slik at de kan være aktivt med i innlæringen og få informasjon om hvilke lyder som innlæres når.

Foresatte er en viktig støttespiller i prosessen. De må dermed ha informasjon om hvordan lese- og skriveopplæringen foregår og få ideer til hvordan de kan hjelpe sine barn.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å lære det norske alfabetet.

Tidsrammen for dette opplegget er ca. to undervisningstimer. I tillegg kommer tid til en tur i butikken.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- beherske det norske alfabetet med små og store bokstaver

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- knytte bokstavene til lyder og trekke lydene sammen til ord
- uttale norske språkllyder: vokaler, konsonanter, konsonantforbindelser og diftonger

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- gjenkjenne tall og morsmålets bokstaver eller skrifttegn
- knytte bokstavene til lyder og trekke lydene sammen til ord, eller bruke skrifttegn
- uttale bokstavene
- gjenkjenne både små og store bokstaver
- skrive både små og store bokstaver
- kombinere bokstav og lyd

Læringsmål

Eleven skal kunne

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Når elever har lite ordforråd på norsk, kan tospråklige lærere være aktive i prosessen med å forklare målene for elevene.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

Dette opplegget er sterkt lærerstyrt. Elevens morsmål påvirker metoden som benyttes. I dette opplegget er det gitt eksempel der eleven lærer hver bokstavs såkalte normalt lyd. Opplegget tar utgangspunkt i syntetisk lesemetode hvor lydene blir til ord.

Eksempelet viser hvordan lese- og skriveopplæringen tar utgangspunkt i konkrete erfaringer. Det er viktig at de muntlige ferdighetene er utgangspunkt for det elevene skal lese. På den måten kan lesingen bygge på forståelse og gi mening. (Lenke til Les mer om den første lese- og skriveopplæringen.)

Bokstavene M, A og T bør være de tre første som læres, da disse finnes i de fleste språk og derfor vil være lette å uttale for de fleste elevene. Hvis noen i gruppa har navn som starter på en av disse bokstavene, kan vedkommende også knyttes opp mot bokstaven/lyden. Elevene selv kan også trekke inn ord fra sitt morsmål for å illustrere bokstaven.

Opplegget kan også brukes der læreren velger analytisk lesemetode som tilsvarende helordslesing. Hvilke morsmål som er representert i gruppa, er med på å avgjøre hvilken lesemetode læreren velger.

I språk som ikke er fonembaserte, som for eksempel japansk og kinesisk, vil det være best å ta utgangspunkt i hele ord. En kombinasjon av den syntetisk og analytisk lesemetode vil være mest effektiv for de fleste.

Gjennomføringen bør ha samme struktur ved innlæring av hver eneste bokstav/lyd.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- For å skape felles erfaringer kan lærer og elever gå i butikken for å kjøpe frukt. De snakker om hva de ser, hvilke frukter de skal kjøpe og hva fruktene heter på deres morsmål.
- Tilbake i klasserommet samtaler de om fruktene, farge, størrelse, smak, lukt osv.
- Læreren viser fram en og en frukt, sier navnet på frukten og elevene gjentar. Det legges vekt på første lyd i ordet.
- Læreren tar utgangspunkt i samtalen og skriver noen setninger på tavle eller flippover
- Læreren leser det som blir skrevet, og elevene prøver å lese med.
- Læreren fokuserer på en bestemt bokstav, for eksempel A, etter som de har kjøpt ananas og appelsin og skrevet om dette.
- Klassen identifiserer dagens bokstav: Læreren skriver bokstaven på tavla samtidig som lyden uttales og elevene gjentar. Læreren viser både stor og liten bokstav
- Elevene skriver bokstaven på tavla med både kritt og svamp og i bøkene sine.
- Elevene gjenkjenner bokstaven i den felles teksten som læreren har skrevet. Det fokuseres på om bokstaven er først, sist eller inne i ordet.
- Elevene får utlevert ukeblader, aviser og/eller reklame der de skal finne dagens bokstav og eventuelt klippe den ut.

- Elevene "leser" siden med dagens bokstav i det læreverket som gruppa benytter.
- Elevene benytter læreverkets eventuelle nettsider.
- Elevene gjenkjenner bokstaven på tastaturet og skriver bokstaven med både små og store bokstaver.
- Lærer og elever lager sammen to-tre setninger som tar utgangspunkt i dagens bokstav.
- Lærer og elever lager fruktsalat samtidig som de snakker om aktiviteten. Dette kan gi utgangspunkt for en ny, felles tekst.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 1 er en sammensatt gruppe og har et elementært språknivå. Det vil si at de har lite ordforråd og mangelfull setningsoppbygning på norsk. Blant elevene på dette nivået vil det være elever som har gått på skole i hjemlandet og har knekt lesekode på sitt morsmål. Det vil også være elever som ikke har knekt lesekode tidligere, og må gjøre det på norsk.

Det er viktig at lærer i grunnleggende norsk samarbeider med tospråklig lærer i dette opplegget. Den første bokstav- og lydinnlæringen bør tilpasses den enkelte elev ved at lærer setter seg inn i særtrekk ved elevenes morsmål. Her er tospråklig lærer en viktig ressurs.

Elevenes språkbakgrunn har betydning for hvilke bokstaver/lyder på norsk som er vanskelige, og som det må trenes ekstra på. Om elevene har gått på skole tidligere, er også avgjørende for hvor fort innlæringen kan foregå. Antall elever i gruppa og hvor mange språk de representerer, har betydning for hvor rask progresjonen bør være. Progresjonen i bokstavinnlæringen vil som regel foregå raskere jo eldre elevene er.

Hvis det er elever i gruppa som leser på et språk med et annet alfabet, vil de ha raskere framgang enn de som ikke leser på noe språk, og de er avhengige av at opplegget tilpasses dem ved at de lærer flere bokstaver pr. uke. Elever som har knekt lesekode tidligere, kan gå raskere fram i bokstavinnlæringen på norsk.

Dette kan læreren få til ved at lærer og elever sammen lager tekster ut fra felles erfaringer. Noen av elevene vil kunne lese flere ord og setninger mens andre vil kunne gjenkjenne bokstaver. Når elever lærer det norske alfabetet så sent i skoleløpet, bør de lære små og store bokstaver samtidig.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Undervisningsopplegget legger stor vekt på muntlig trening. Når elever kommer til landet på slutten av barneskolen eller i begynnelsen av ungdomsskolen, trenger de som regel mye uttaletrening. Mange norske lyder er ukjente i flere andre språk. For å lære riktig uttale er det også viktig med lyttetrening.

Å kunne lese: Etter hvert blir det å kunne lese en viktig grunnleggende ferdighet. Med en gang tre-fire bokstaver/lyder er innlært, er det viktig å trekke dem sammen til ord.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Å kunne uttrykke seg skriftlig er en følge av den første bokstav- og

lydinnlæringen. Samtidig som bokstavens lyd innøves, må den også skrives.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Tilbakemeldingen kan gis muntlig eller skriftlig. Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av.

Eksempler på ulike typer vurdering – det er ikke ment at all type vurdering skal skje av alle typer opplegg. Mestringsnivåene under kan brukes når eleven har lært mange norske bokstaver og lyder.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 1, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 2.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> uttale noen få av lydene i det norske alfabetet skrive noen få av de små og store bokstavene gjenkjenne noen få små og store bokstave	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> uttale de fleste lydene i det norske alfabetet skrive de fleste små og store bokstavene gjenkjenne de fleste små og store bokstavene	<i>Eleven kan</i> <ul style="list-style-type: none"> uttale alle lydene i det norske alfabetet skrive alle de små og store bokstavene

Tilbakemelding fra lærer

Nyankomne elever på nivå 1 kan svært få norske ord, og det er derfor vanskelig å gjøre dem kjent med læringsmålene og mestringsnivåer samt å ta dem med i vurderingsprosessen. Både elever og foreldrene bør få informasjon ved hjelp av tolk eller tospråklig lærer, for eksempel i elevsamtale eller foreldresamtale.

Noen elever på nivå 1 har liten eller ingen skolegang fra hjemlandet. For mange vil det være fremmed å vurdere egen læring. Tospråklig lærer kan forklare hvordan vurdering og tilbakemelding vil foregå.

Lærer kan gi skriftlig tilbakemelding på hvordan bokstavene skrives ved hjelp av enkle symboler. Elevene må roses med få, enkle ord når de uttaler lyden rett.

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 20: Eleven kan uttale norske lyder, lydkombinasjoner og uttale setninger med så god intonasjon at andre

forstår det som sies.

Side 23: Eleven kan det norske alfabetet, og kan lese små og store bokstaver.

Side 26: Eleven kan skrive store og små bokstaver.

Nivå I: Skrive tekst til digitale bilder tatt i nærmiljøet

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med kompetansemål innen hovedområdet Lese og skrive nivå 1.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 1 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å skrive en tekst ut ifra digitale bilder. Forutsetningene er at elevene mestrer det norske alfabetet, har et visst ordforråd på norsk og kjenner til enkel setningsstruktur.

Tidsrammen er ca. fire-seks undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- skrive enkle tekster og beskjeder med funksjonell håndskrift og digitalt.

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- beherske det norske alfabetet med store og små bokstaver.

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- skrive egne tekster med funksjonell håndskrift og digitalt.
- bruke nye ord som innføres i opplegget
- skrive en enkel tekst ut ifra bilder
- skrive en enkel, sammenhengende tekst med riktig setningsoppbygning
- bruke digitale skriveverktøy

Læringsmål

Eleven skal kunne

Kompetansemål, læringsmål og mestringsnivåer må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen/skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Når elever har et lite ordforråd på norsk, kan tospråklige lærere være aktive i prosessen med å forklare målene for elevene.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker (www.morsmal.no og www.lexin.no) brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene trene på å skrive en tekst. De fleste ungdomsskoleelever synes det er motiverende å jobbe med tekst og bilder digitalt, og det er motiverende å skrive tekst til bilder man har tatt selv.

Dette er spesielt viktig for minoritetsspråklige elever på nivå 1 fordi de får et fint produkt selv med et lite ordforråd. Opplegget krever digitalt kamera og pc.

Norsklærer velger ut hvilke nye ord som skal læres. Ordene settes opp i to kolonner med norsk på den ene siden og morsmål på den andre.

Denne arbeidsmåten bidrar til å utvide ordforrådet, bevisstgjøre elevene språklig og til å styrke deres morsmålsutvikling. Tospråklige lærere og norsklæreren samarbeider om dette. Hvis det ikke finnes tospråklige lærere, kan elevene bruke digitale ordbøker eller få hjelp av sine foreldre til å fylle ut skjemaet. Det finnes digitale læringsressurser hos [Morsmål](#).

Når elevene lærer nye ord, er det viktig å bruke dem i en sammenheng og ikke lære dem løsrevet. Utflukter der man får førstehåndskjennskap til tingene man lærer ord for, er viktig for alle elever på nivå 1 uavhengig av alder. I nærmiljøet kan elevene få felles opplevelser både utendørs og innendørs, som konkretiserer og illustrerer ord og temaer man jobber med.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Elevene får utdelt ordene som skal læres på norsk.
- Hvis mulig går tospråklig lærer gjennom ordene og hjelper til å skrive ordene inn i skjemaet på morsmålet. Alternativt forsøker elevene ved hjelp av andre elever med samme morsmål, foreldre eller digitale ordbøker å oversette ordene til morsmål. Skoler kan også samarbeide om dette ved for eksempel å legge ut ordrekket på ulike språk på læringsplattformen.
- Læreren leser ordene på norsk og elevene gjentar.
- Lærer og elever samtaler om hva de ulike ordene betyr.

- Elever og lærer går ut i nærmiljøet og tar bilder som passer med de nye ordene. De samtaler underveis om det man ser og bilder som tas.
- Bildene lastes ned på pc
- Lærer og elever lager i fellesskap noen mønstersetninger med subjekt, verbal og eventuelt objekt.
- Elevene skriver tekster til bildene.
- Lærer gir veiledning underveis.
- Elevene leser teksten sin høyt for de andre elevene.
- Elevene kan også lese hverandres tekster.
- For de elevene som behersker det, kan det være en fin muntlig trening å fortelle om bildene sine for gruppa. Elevene kan for eksempel vise en PowerPoint-presentasjon med enkel tekst til bildene.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 1 har et elementært nivå i norsk. Det vil si at de har lite ordforråd og mangelfull setningsoppbygning. Dette er elever med lite kunnskap om norsk både muntlig og skriftlig.

I en egen gruppe i grunnleggende norsk er det anledning til å gå inn på og forklare grunnleggende sider ved tekstopbygning, setningsoppbygning, språk og innhold som elever på nivå 1 trenger å jobbe med. Dersom skolen har tospråklige lærere i aktuelle språk, vil disse være til god hjelp i forarbeid og gjennomføring av opplegget.

Ettersom elevenes språklige nivå mest sannsynlig vil være varierende, bør det tilpasses elevens forutsetninger hvor mange ord den enkelte får tildelt og hvor mange bilder de skal skrive til.

Elevene kan deles i grupper etter nivå, og elever med samme morsmål kan oppfordres til å jobbe sammen, så de får utbytte av å kunne forklare hverandre ord på morsmålet.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Hver undervisningsøkt i grunnleggende norsk bør inneholde en eller flere muntlige aktiviteter. I dette opplegget trener elevene på muntlige ferdigheter gjennom samtaler på turen, samtaler om bildene elevene har tatt, og underveis i tekstskrivingen.

Hvis elevene mestrer det, kan de få mye muntlig trening ved å gjennomføre en muntlig presentasjon for de andre elevene. Læreren veileder elevene når det gjelder uttale og forståelse av nye ord, og elevene får både lyttetrening og uttaletrening.

Noen lyder på norsk kan være vanskelige å uttale. Hvilke lyder dette er, avhenger av hvilket morsmål eleven har. For noen er mange konsonanter etter hverandre en utfordring, mens andre har problemer med visse vokaler. Nye ord og ikke-lydrette ord bør øves spesielt.

Å kunne lese: Elevene får lesetrening ved å lese egne og andre elevers tekster. For å bli gode lesere, må elevene lese mye.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Elevene får trening i å uttrykke seg skriftlig under selve skrivearbeidet. De nye ordene skal tas i bruk i fullstendige setninger. Setningsstruktur på norsk kan være vanskelig for mange minoritetsspråklige elever, og på nivå 1 bør man vektlegge at verbalet alltid skal på plass nummer to i fortellende setninger.

Å kunne bruke digitale verktøy: Ved å laste ned bilder digitalt og skrive og redigere tekster trener elevene på digitale ferdigheter.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Tilbakemeldingen kan gis muntlig eller skriftlig.

Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av og som tar utgangspunkt i læringsmålene. For elever som forstår lite norsk, kan symboler være en del av tilbakemeldingen fra lærer.

Mestringsnivå

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 1, bør eleven begynne å jobbe etter kompetansemål på nivå 2.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive enkelte ord om bildene • bruke digitale skriveverktøy med mye hjelp • bruke noen få av de nye ordene i teksten	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive en enkel sammenhengende tekst ut ifra bildene • bruke digitale skriveverktøy med litt hjelp • bruke mange av de nye ordene i teksten	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • skrive en enkel sammenhengende tekst med riktig setningsoppbygging ut ifra bildene • bruke digitale skriveverktøy uten hjelp • bruke alle de nye ordene i teksten

Etter å ha skrevet en tekst bør elevene få en skriftlig tilbakemelding fra læreren. Siden dette er elever på nivå 1, må læreren innføre enkle symboler/ord slik at elevene forstår tilbakemeldingen.

Samtidig bør tilbakemeldingen være slik at elevene ser hvilket mestringsnivå de er på. Hvis det er mulig, kan tospråklig lærer hjelpe til med dette.

Minoritetsspråklige elever på nivå 1 trenger mye veiledning underveis i arbeidet. De kan ofte ikke formulere fullstendige setninger selv, og trenger derfor hyppig hjelp til å lage enkle fullstendige setninger med de ordene de kan.

Ofte vil setningene for eksempel mangle verb, og læreren bør da gjenta setningen med et verb på riktig plass eller hjelpe eleven til selv å se hva som mangler. Læreren viser gode eksempler på enkle setninger elevene kan benytte i teksten, enten på tavle, prosjektor eller læringsplattform.

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 26: Eleven kan skrive kort om noe som er lært, slik at andre forstår det. Eleven kan skrive ord og setninger som er kjent fra før.

Side 27: Eleven kan skrive korte fagtekster, også digitalt.

Nivå II: Tokolonneskjema med morsmål og norsk

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 2.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 2 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å lese og forstå en fagtekst. Det forutsettes at elevene har gode nok leseferdigheter til å kunne finne fram til relevante ord i teksten.

Tidsrammen er ca. fire undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- lese og forstå ulike typer tekster

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

- Eleven skal kunne

- finne fram til og med egne ord gjengi informasjon i enkle fagtekster
- lese og forstå tabeller og grafiske framstillinger

Læreplan i morsmål

- Eleven skal kunne
- lese ulike typer tekster og forstå innholdet
- gjengi informasjon fra fagtekster med egne ord
- lese og forstå enkle tabeller og grafiske framstillinger

Læringsmål

Eleven skal kunne

- lese en fagtekst
- lese fagteksten med forståelse
- gjengi innholdet i teksten med egne ord
- tolke bilder, tabeller og diagrammer
- bruke nye ord fra teksten i egne setninger muntlig

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen eller på skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Når elever har et lite ordforråd på norsk, kan tospråklige lærere være aktive i prosessen med å forklare målene for elevene.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene trene på å lese og forstå en fagtekst i samfunnsfag. Opplegget krever samarbeid mellom tospråklig lærer, lærer i grunnleggende norsk og faglærer, også kalt trekantsamarbeid.

Ved å vektlegge førlesefasen, kan elevene få et større faglig utbytte av undervisningen. Gjennom samtale og forklaring av nye ord både på morsmål og på norsk før lesingen, vil elevene lettere kunne lese teksten med forståelse.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan medelever med samme morsmål samarbeide. Bibliotek og/eller digitale ordbøker brukes for å finne ordforklaringer. Mange minoritetsspråklige elever har problemer med å lese med forståelse. Noen kommer fra en skolekultur hvor reproduksjon av kunnskap vektlegges framfor refleksjon og vurdering. Derfor er det viktig å øve på ulike måter å tilnærme seg teksten på.

Skal minoritetsspråklige elever bli gode til å lese, trenger de å beherske ulike lesestrategier. Elevene må bevisstgjøres at det er ulike måter å lese på for å få best læringsutbytte.

For minoritetsspråklige elever er det ikke bare faguttrykkene i en tekst som er vanskelige. I tekster vil det også være andre ord som er viktige for forståelsen. I filmen om trekantsamarbeid kalles disse ordene gråoneord, og eksempler på slike ord er kant, skrå og jevn.

Lærer i grunnleggende norsk og faglærer i samfunnsfag velger på bakgrunn av dette ut ord fra teksten som elevene trenger forklaring på. Tospråklige lærere oversetter ordene til elevenes morsmål og det lages et skjema med to kolonner, en for norsk og en for morsmål.

I arbeidet med fagtekster bør det være en førlesefase, en lesefase og en etterlesefase. Se kapittel 8.3, veiledning - Språkkompetanse i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Elevene får utdelt skjemaet med ord som skal læres på norsk og det aktuelle morsmålet.
- Tospråklig lærer gjennomgår de nye ordene med elevene og samtaler om temaet. Det er en fordel om dette kan gjøres parallelt i de ulike språkene. Hvis ikke dette er mulig, må alle de tospråklige lærerne få muligheten til å gjennomgå nye ord før norsktimen.
- Lærer i grunnleggende norsk leser ordene på norsk og elevene gjentar. Lærer og elever samtaler om hva ordene betyr på norsk. Slik får elevene en forståelse av ordene og temaet før de starter på emnet i samfunnsfag.
- Når elevene kjenner ordene, er det faglærer som gjennomgår teksten i klassen.
- I klassen studerer elevene teksten sammen og forsøker finne ut hva den handler om ved å se på overskrifter, bilder, eventuelt kart og diagrammer. Klassen kan også lese et avsnitt og samtale etterpå om en annen overskrift kunne uttrykt det samme.
- Elevene leser teksten sammen i par og/eller deler av teksten høyt i klassen.
- Lærer og elever samtaler om det de har lest og gjenforteller innholdet med egne ord.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Hver undervisningsøkt i grunnleggende norsk bør inneholde en eller flere muntlige aktiviteter. I dette undervisningsopplegget trenes det på muntlige ferdigheter gjennom forklaring av ord, uttale av ord, samtale og diskusjoner. Gjennom samtale og diskusjon øver elevene seg også på å lytte til andres utsagn.

Å kunne lese: Elevene trener ved å lese to-koloneskjema, ved å lese teksten i par og eventuelt lese høyt i klassen.

Å kunne regne: Elevene øver ved å lese diagrammer og tabeller.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Tilbakemeldingen kan gis muntlig eller skriftlig. Læreren skal legge til rette for god undervisningsvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av.

Mestringsnivå

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 2, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 3.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • lese det meste av teksten og gjengi noe av innholdet • forstå enkle tabeller og grafiske framstillinger med mye hjelp fra lærer	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • lese teksten og gjengi mye av innholdet • forstå enkle tabeller og grafiske framstillinger med litt hjelp fra lærer • bruke de fleste nye ordene muntlig	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • lese teksten godt og gjengi innholdet med egne ord • forstå tabeller og grafiske framstillinger uten hjelp fra lærer • bruke de nye ordene muntlig

• Tilbakemelding fra lærer

Eksempler på tilbakemelding til elev med lavt mestringsnivå kan være:

Du mestrer å lese store deler av teksten og gjengi noe av innholdet. Du mestrer også å forstå enkle tabeller når du får hjelp fra lærer. Du bør jobbe videre med å lære de nye ordene, slik at du kan bruke disse muntlig.

Når elevene leser teksten sammen i par, er det viktig at lærer lytter og gir veiledning underveis i lesingen.

Evaluere hverandre

Dersom elevene er trygge nok og miljøet er godt, kan elevene gi tilbakemelding til hverandre på leseferdighetene. De kan da lese for hverandre i par eller i grupper.

Elevene må i forkant ha trent på hvilke typer tilbakemeldinger det er greit å komme med. Læreren kan for eksempel gi dem noen fraser de kan bruke. Det kan være tilbakemeldinger som:

Jeg forstår alt du leser, men kan du lese litt høyere? Jeg forstår ikke alt du leser. Kan du lese det en gang til?

• Egenvurdering

På nivå 2 kan elevene vurdere sin egen læring. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over sitt eget mestringsnivå.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Lese fagteksten og gjengi innholdet			
Lese og forstå ulike tabeller og diagrammer			
De nye ordene, og bruker dem muntlig i setninger			

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 24: Eleven kan forstå enkle tabeller og bruksanvisninger med bilder.

Side 24: Eleven kan lese og forstå ulike typer tekster med aldersrelevant og aktuelt innhold.

Side 24: Eleven kan lese og forstå tekster om nye temaer hvis læreren har forklart nye ord og vist bilder.

Nivå II: Skrive om et land

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med kompetansemål innen hovedområdet Lese og skrive nivå 2.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 2 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk i egen gruppe.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan jobbe med tekstskaping på nivå 2. Det forventes at elevene kan skrive hovedsetninger.

Tidsrammen er ca. fire-seks timer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- skrive enkle fagtekster, sammensatte tekster, fortellinger og brev

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

- Eleven skal kunne
- ordne tekster med overskrift, innledning og avslutning
- bruke grunnleggende strukturer for setningsbygging og tekstbinding

Læreplan i morsmål

- Eleven skal kunne
- skrive sammensatte tekster, fortellinger og brev

Eleven skal kunne

- skrive hovedsetninger med riktig ordstilling
- ordne teksten etter temaer med riktig overskrift
- skrive teksten digitalt og sette bilder inn i teksten

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen/skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Når elever har et lite ordforråd på norsk, kan tospråklige lærere være aktive i prosessen med å forklare målene for elevene.

Der tospråklige lærere ikke er til stede, kan bibliotek og/eller digitale ordbøker som Morsmål og Lexin brukes for å finne ordforklaringer.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene skrive en fagtekst om et land. Før selve skrivearbeidet begynner, er det viktig med mye forarbeid og muntlig aktivitet. Mange andrespråkelever har raskere progresjon muntlig enn skriftlig.

Det er derfor nødvendig med samtale om temaet før skrivefasen begynner, slik at ordforråd blir aktivisert og det blir lettere å skrive. Felles opplevelser og samtaler før skrivingen gjør at elever med lavt mestringsnivå kan få ideer og inspirasjon fra elever med middels eller høyt mestringsnivå.

Forarbeid til skriving er spesielt viktig for minoritetsspråklige elever. Det gjelder både forarbeid når det gjelder innholdet i teksten, hva som er godt skriftspråk, og når det gjelder organisering og oppbygning av teksten. Det er ikke alltid så lett for minoritetsspråklige elever å vite hvilke ord som tilhører det muntlige språket og ikke egner seg skriftlig.

Det er også viktig å bevisstgjøre om ordvalg og snakke om omskrivninger og det å finne synonymer til muntlige uttrykk. Ved å studere et eksempel på en god fagtekst, setter elever og lærer søkelyset på språklig og strukturell bevisstgjøring før skrivearbeidet. Eksempelet kan være en kort tekst om Norge, gjerne

egenprodusert av lærer, slik at lengde og språk er tilpasset elevenes nivå.

Da får elevene en mal som viser hvordan en tekst kan bygges opp og hva slags språk som egner seg i en fagtekst. Elevene bør også få en oversikt over hvilke overskrifter som skal strukturere teksten og dermed disponere innholdet.

Last ned vedlegg "Skrive om et land"

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Lærer og elever snakker om forskjellen mellom fakta og fiksjon og lager eksempler på faktasetninger.
- Lærer og elever snakker om muntlig og skriftlig språk og gir eksempler på hva man kan skrive og hva man ikke kan skrive (slang, dialekt, banning).
- Lærer og elever prøver å finne synonymer til noen muntlige uttrykk.
- Lærer og elever leser en tekst om et land og snakker om hva som gjør det til en fagtekst. Lærer viser at teksten inneholder fagspråk, er strukturert i avsnitt med overskrifter og har en innledning og en avslutning. Teksten kan hentes fra en lærebok eller fra Internett.
- Læreren gir elevene en oversikt over hva de skal ha med i sin tekst om et land de selv velger.
- Elevene innhenter informasjon om landet de har valgt og skriver en tekst digitalt.
- Elevene bruker ordbøker eller digitale læringsressurser hos Morsmål som hjelpemiddel.
- Læreren veileder underveis.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 2 har fortsatt et elementært nivå i norsk og er en sammensatt gruppe. Noen er nettopp ferdige med nivå 1 og andre skal snart starte på nivå 3.

De fleste på nivå 2 har et begrenset ordforråd og trenger stadig grundig forklaring på ord og uttrykk. Det er viktig å jobbe med å utvide ordforrådet. Dette kan elevene gjøre ved for eksempel bruke ordbøker og digitale oppslagsverk.

Opplegget egner seg best i egen gruppe for grunnleggende norsk på ungdomstrinnet. Dette er fordi minoritetsspråklige ungdommer på nivå 2 har helt andre utfordringer enn majoritetsspråklige ungdomsskoleelever når det gjelder tekstskriving.

I en egen gruppe i grunnleggende norsk har man anledning til å gå grundig inn på tekstoppbygning, setningsoppbygning, språk og innhold som elever på nivå 2 trenger å jobbe med.

Læreren må kjenne nivået til elevene og veilede dem der de er i sitt mellomspråk. Les mer i kapittel 2, *Fagets egenart*. Tilpasset opplæring kan innebære å be ulike elever fokusere spesielt på ett eller flere språklige

elementer de trenger å arbeide med for å komme videre, enten syntaks, morfologi, tegnsetting eller ortografi.

Noen elever trenger fortsatt å konsentrere seg om at hver setning må ha et verb på riktig plass mens andre kan øve seg på å bruke adjektiv eller å øke tekstlengden. Elever med samme morsmål oppfordres til å jobbe sammen.

Opplegget tilpasses den enkelte elev når det gjelder hvor lang teksten skal være og hvor mye informasjon han/hun presenterer om det landet vedkommende har valgt.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Hver undervisningsøkt i grunnleggende norsk bør inneholde en eller flere muntlige aktiviteter. I dette opplegget får elevene mye muntlig trening i forarbeidet til tekstskrivingen gjennom samtale og diskusjon av et teksteksempel.

Å kunne lese: Elevene får trening i å finne informasjon om landet de har valgt enten på nettet eller i bøker og oppslagsverk.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Elevene får trening i å uttrykke seg skriftlig under selve skrivearbeidet. De skal fokusere på tekststruktur i dette opplegget, men minoritetsspråklige elever trenger også å arbeide med setningsstruktur på alle nivåer i grunnleggende norsk.

Å kunne bruke digitale verktøy: Tekstskriving på pc gir trening i å skrive og redigere tekster ved hjelp av digitale verktøy, og innhenting av informasjon om landet de skal skrive om, gir trening i digitale søk.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Muntlig tilbakemelding og hyppig veiledning underveis er nødvendig i andrespråklæring på alle nivåer. Da slipper elevene å stå fast og kan komme videre når de lurer på noe.

Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av. I dette undervisningsopplegget bør tilbakemeldingene være både muntlige og skriftlige.

Mestringsnivå

Dersom eleven har høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 2, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 3.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • skrive noen hovedsetninger • plassere deler av teksten under riktig overskrift • skrive en tekst digitalt med noe hjelp fra lærer 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • skrive en del hovedsetninger med riktig ordstilling • plassere det meste av teksten under riktig overskrift • skrive en tekst digitalt og sette inn noen bilder 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • skrive hovedsetninger med riktig ordstilling • ordne teksten etter temaer med riktig overskrift • skrive en tekst digitalt og sette bilder inn i teksten under riktig overskrift

Tilbakemelding fra lærer

Underveis i arbeidet med skrivingen bør læreren kontinuerlig veilede elevene. I skrivefasen bør elevene få muntlige tilbakemeldinger på hva de mestrer. Lærerens tilbakemeldinger bør derfor inneholde hvordan eleven mestrer riktig ordstilling i hovedsetninger og hvordan eleven mestrer å plassere teksten og bildene under riktig overskrift.

Etter å ha skrevet en tekst bør elevene også få en skriftlig tilbakemelding fra lærer. Eksempel på tilbakemelding til en elev med middels mestringsnivå kan være:

Du skriver mange setninger der du har verbet på riktig plass i setningen. du skriver ofte om riktig tema under riktig overskrift.

Elevene må få forklart hva som forventes av dem før de kan nå neste nivå. Det er viktig at elevene kjenner til hvor de er i sin egen læring og at det synliggjøres for dem om de har et lavt, middels eller høyt mestringsnivå.

Egenvurdering

På nivå 2 på ungdomstrinnet kan elevene vurdere sin egen skriving. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over hva de mestrer bra.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Skrive hovedsetninger med riktig ordstilling			
Skrive tekst under riktig overskrift			
Skrive teksten digitalt og setter inn bilder i teksten			

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 27: Eleven kan skrive en enkel fagtekst, også digitalt.

Side 27: Eleven kan ordne tekster med overskrift, innledning og avslutning.

Side 24: Eleven kan søke informasjon digitalt.

Nivå III: Finne nøkkelord og lage tankekart

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 3 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette eksempelet viser hvordan elever kan trene på å finne gode nøkkelord når de leser en fagtekst. Elevene skal også lære å lage tankekart ut ifra nøkkelordene. Det forutsettes at elevene er selvstendige lesere og har jobbet med å finne viktig informasjon i tekster.

Tidsrammen er ca. to-fire timer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke varierte og hensiktsmessige lesestrategier i arbeid med ulike teksttyper

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- gi eksempler på hva som gjør en tekst lett eller vanskelig å forstå
- reflektere over egen erfaring med ulike lese- og læringsstrategier

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- bruke varierte strategier for lesing

Læreplan i norsk

Eleven skal kunne

- bruke lesestrategier variert og fleksibelt i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa

Læringsmål

Eleven skal kunne

- tolke bilder, overskrifter og diagrammer
- finne nøkkelord i et avsnitt
- lage tankekart ut ifra nøkkelordene
- gjenfortelle innholdet i teksten

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen eller skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Læringsaktivitet

Lærer og elever samtaler om ulike strategier for å lese for å lære. Dette gjøres i starten av opplegget og i samtaler underveis. Minoritetsspråklige elever trenger øvelse i å diskutere, lytte til andre og kommentere andres utsagn.

Tankekart er for mange elever en ny måte å jobbe på, og læreren må vurdere hvor avanserte tankekart som skal lages ut fra elevenes forkunnskaper.

I arbeidet med fagtekster bør det være en førlesefase, en lesefase og en etterlesefase. Les mer om dette i kapittel 8.3 veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Opplegget starter med en samtale i klassen om hvilke læringsstrategier elevene bruker. Elever har ofte mange tanker om hvordan de lærer best.
- Klassen har en samtale om hvilken informasjon bilder, overskrifter og diagrammer kan gi oss.
- Lærer og elever samtaler om hvordan de finner fram til det viktigste i teksten. Læreren introduserer begrepet nøkkelord og viser eksempler på gode nøkkelord i første avsnitt av en tekst.
- Klassen leser et kapittel av aktuell fagtekst sammen.
- Elevene jobber sammen og finner et bestemt antall nøkkelord i hvert avsnitt.
- Læreren forklarer hvordan tekstens overskrifter sammen med nøkkelord kan bli et tankekart som inneholder det vesentlige i teksten.
- Lærer og elever lager et tankekart sammen. dette henges opp i stort format i klasserommet.
- Lærer gir veiledning underveis.
- Elevene leser resten av teksten alene og lager nøkkelord og tankekart.

- Elevene gjenforteller det viktigste innholdet fra teksten ved hjelp av nøkkelord og tankekart.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som et selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2 som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi kan forvente mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet og mer selvstendighet i språket.

Likevel finner vi store forskjeller blant elever på nivå 3, fra dem som nettopp er ferdige med nivå 2 til dem som er nesten klare til å gå over til ordinær norskplan.

Mange minoritetsspråklige elever har problemer med å lese med forståelse. Noen kan også være ukjente med å lese for å forstå, ikke bare for å huske og gjenta. Derfor er det viktig å øve på ulike måter å tilnærme seg teksten på. Skal minoritetsspråklige elever bli gode til å lese, trenger de å lære ulike lesestrategier.

Tekstene som elevene skal jobbe med, må være tilpasset elevenes nivå. Det er mulig å finne tilpassede fagtekster til denne elevgruppa. LITTLEstutgaver av samfunnsfagbøker for ungdomstrinnet kan med fordel brukes, for eksempel Kosmos og Kolofon.

Læreren må kjenne nivået til elevene og veilede dem der de er i sitt mellomspråk. Læreren må skaffe seg kunnskap om elevenes morsmål for å kunne veilede elevene best mulig.

Det er også gunstig for elever med samme morsmål å kunne samarbeide og hjelpe hverandre med forklaringer og oversettelse til morsmålet. Dersom skolen har tospråklige lærere i aktuelle språk, vil disse kunne være til god hjelp i forarbeid og gjennomføring av opplegget.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Hver undervisningsøkt i grunnleggende norsk bør inneholde en eller flere muntlige aktiviteter. I dette undervisningsopplegget trenes de muntlige ferdighetene gjennom samtale omkring lesestrategier, diskusjon om innhold i teksten, drøfting rundt hvilke ord som er viktige i teksten og ved gjenfortelling av innholdet i teksten.

Å kunne lese: Elevene øver leseferdigheter ved å lese teksten for å finne nøkkelord og gjenfortelle innholdet.

Å kunne regne: Å jobbe med lesestrategier i forbindelse med en fagtekst krever ofte å kunne lese grafiske framstillinger, tabeller og statistikk. Da trenes den grunnleggende ferdigheten å kunne regne.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Læreren kan gi både muntlig og skriftlig tilbakemelding.

Muntlig tilbakemelding og hyppig veiledning underveis er nødvendig i andrespråklæring på alle nivåer, og er mest hensiktsmessig i dette opplegget. Da slipper elevene å stå fast og kan komme videre når de lurer på noe.

Mestringsnivå

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål i læreplan i norsk.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • i liten grad tolke bilder, overskrifter og diagrammer • finne noen få relevante nøkkelord • lage tankekart med mye hjelp fra lærer • samtale med lærer om noe av innholdet	<p><i>Eleven kan:</i></p> <p>i noen grad tolke bilder, overskrifter og diagrammer</p> <ul style="list-style-type: none"> • finne en del relevante nøkkelord • lage tankekart med litt hjelp fra lærer • i noen grad gjenfortelle innholdet i teksten	<p><i>Eleven kan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tolke bilder, overskrifter og diagrammer • finne mange relevante nøkkelord • lage tankekart uten hjelp fra lærer • gjenfortelle innholdet i teksten

Tilbakemelding fra lærer

Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av og som viser tydelig hvilket mestringsnivå eleven befinner seg på.

Eksempler på tilbakemelding til elev med middels mestringsnivå kan være:

Du mestrer til en viss grad å tolke og gjøre deg nytte av bilder, overskrifter og diagrammer i teksten. Du mestrer å finne mange relevante nøkkelord og bruke dem til å lage tankekart når du får litt hjelp. Du må jobbe videre med å kunne gjenfortelle mer av innholdet i teksten uten støttespørsmål fra lærer.

Egenvurdering

På nivå 3 kan elevene vurdere sin egen læring. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over sitt eget mestringsnivå.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Tolke og forstå bilder, overskrifter og diagrammer i teksten			
Finne mange relevante nøkkelord			
Lese teksten og gjenfortelle innholdet med egne ord			

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Lese nivå 3: Eleven kan lese og forstå fagtekster.

Lese nivå 3: Eleven kan finne fram til relevant informasjon ved oversiktslesing av en tekst.

Nivå III: Setningsstruktur

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 3 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk.

Dette er et undervisningseksempel som viser hvordan man kan øve på norsk setningsstruktur. Oppgaven å pusle sammen oppklippede setninger i riktig rekkefølge egner seg både på nivå 1, 2 og 3, både på ungdomstrinnet og videregående. Det forutsettes at elevene kjenner til ulike typer setningsledd, ulike setningstyper og plassering av verbalet i ulike typer setninger.

Tidsrammen er ca. en-to timer

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke regler for ortografi, tegnsetting og setningsstruktur i egen skrijving

Andre relevante kompetansemål

Det finnes ingen andre relevante kompetansemål

Læringsmål

Eleven skal kunne

- bruke reglene for riktig ordrekkefølge i hel- og leddsetninger
- skrive egne hel- og leddsetninger med riktig syntaks

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på lekseplanen/periodeplanen eller skolens læringsplattform slik at foresatte kan følge opp.

Læringsaktivitet

Elever som er i ferd med å lære seg et andrespråk har et mellomspråk som inneholder mange ulike typer avvik i forhold til målspråket. Mange av disse avvikene vil gjelde ordstilling. Dette opplegget fokuserer på riktig ordstilling og regler for ordstilling.

Når elevene jobber med setningsstruktur, er det viktig at det brukes kjente ord i undervisningen, slik at elevene fokuserer på setningsstruktur og ikke på meningsinnholdet i ordene.

Forarbeidet til øvelsen er repetisjon av ulike setningsledd, ulike setningstyper og verbalets plassering i disse. En eller flere elever kan ha i lekse å gi en muntlig presentasjon av ulike setningsledd og setningstyper.

Læreren finner eller lager setninger med ulike vanskelighetsgrader som er tilpasset elevenes nivå. Det bør være både ulike typer helsetninger og leddsetninger for få fram alle regler for ordstilling og inversjon. Læreren skriver setninger på et ark og kopierer opp, klipper opp setningsledd og legger dem i en konvolutt til hver gruppe.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Læreren viser eksempler på ulike typer helsetninger og leddsetninger og peker på verbalets plassering, eller en elev kan presentere dette for de andre.
- Elevene jobber i par og får utdelt oppklippede setninger tilpasset sitt nivå.
- Elevene pusler setningene sammen og samarbeider om å lage riktige setninger. Elevene samtaler om og begrunner leddenes plassering i setningene ut fra reglene for norsk setningsstruktur.
- Lærer stiller spørsmål til elevene om rekkefølgen de har valgt, veileder og hjelper dem underveis.
- Elevene kan skrive av de korrekte setningene.
- Det kan være god trening å lage varianter av setningene, for eksempel foranstillte adverb, lage spørsmål av utsagn og omvendt.
- Elever og lærer oppsummerer hovedreglene for norsk syntaks.
- Øvelsen kan lede fram til en skriveoppgave med fokus på syntaks.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2, som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi forventer mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet, mer selvstendighet. Likevel finner vi store forskjeller blant elever på nivå 3, fra dem som nettopp har mestret nivå 2, til elever som snart

kan vurderes etter ordinær norskplan.

Elevenes forkunnskaper avgjør hvor mange og hvor avanserte setninger de får. Ved stor nivåforskjell i gruppa må læreren lage ulike konvolutter til elever på ulike nivåer. Læreren kan også lage for eksempel fire ulike konvolutter med samme vanskegrad og la disse rullere i gruppa slik at de får nye utfordringer når de er ferdige med en konvolutt.

Dette er en oppgavetype som kan brukes allerede fra nivå 1 med helt enkle setninger. Den egner seg også til å øve riktig artikkel og samsvarsbøyning av adjektiv hvis læreren klipper opp hvert enkelt ord i stedet for hvert setningsledd.

Det er gunstig for elever med samme morsmål å kunne samarbeide og hjelpe hverandre med forklaringer og oversettelse til morsmålet.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Mange minoritetsspråklige elever trenger øvelse i å diskutere, lytte til andre og kommentere andres utsagn. Gjennom samtale i dette opplegget øver elevene på å sette ord på regler for setningsstruktur og å begrunne sine synspunkter for hva som er riktig og gal syntaks.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Riktig setningsstruktur er noe mange minoritetsspråklige elever strever med. Det må derfor arbeides med setningsstruktur på alle nivåer i grunnleggende norsk. Ved å lage egne setninger øver elevene på å omsette kunnskap om ordstilling i praksis.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Muntlig tilbakemelding og hyppig veiledning underveis er nødvendig i andrespråklæring på alle nivåer, og det er også det mest hensiktsmessige i dette opplegget. Da slipper elevene å stå fast og kan komme videre når de lurer på noe.

Mestringsnivå

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål i læreplan i norsk.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • bruke reglene for riktig ordrekkefølge i helsetninger • skrive enkle setninger med riktig syntaks 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • bruke reglene for riktig ordrekkefølge i flere setningstyper • skrive ulike typer setninger med riktig syntaks 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • bruke reglene for riktig ordrekkefølge i alle setningstyper • kan skrive avanserte setninger med riktig syntaks

Tilbakemelding fra lærer

Ettersom dette er et opplegg for to undervisningstimer, er det lite aktuelt med skriftlig tilbakemelding fra lærer. Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som forteller elevene hvilket mestringsnivå de er på og hva de må arbeide videre med.

Eksempler på tilbakemelding til elev med middels mestringsnivå kan være:

Du mestrer å sette sammen de fleste setningene i riktig rekkefølge. du må jobbe mer med setninger som begynner med tids- eller stedsadverb. Du kan de fleste reglene for riktig ordrekkefølge.

Egenvurdering

På nivå 3 kan elevene vurdere sin egen læring. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over sitt eget mestringsnivå.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Sette sammen setningene i riktig rekkefølge			
Begrunne reglene for riktig rekkefølge			
Skrive setninger med riktig syntaks			

Videregående opplæring

Nivå 1: Arbeid med tilpassede fagtekster

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med to av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 1.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 1 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk. Elever på språknivå 1 har tilsvarende grunnleggende ferdigheter som nivå a1 beskrevet i det europeiske rammeverket for språk (kapittel 4 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk).

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng og forstå hovedideen i en tilpasset faglig tekst. Det forutsettes at elevene har jobbet med å trekke ut nøkkelord fra tekst tidligere.

Tidsrammen er ca. to undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng
- forstå hovedideen i enkle fagtekster, informasjonstekster og beskrivelser

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

- Eleven skal kunne
- bruke enkle strategier for leseforståelse

Læringsmål

Eleven skal kunne

- bruke lesestrategien nærlesing
- lese en tekst høyt med så god uttale at han/hun gjør seg forstått for andre
- gjengi hovedinnholdet i teksten muntlig

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene trene på å lese en tilpasset tekst med flyt og sammenheng og forstå innholdet. Treningen foregår ved å nytte lesestrategien nærlesing.

På nivå 1 er det viktig at læreren snakker sakte og tydelig, med normalisert målform, og at ord gjentas mange ganger. Gjennomføringen av aktiviteten på dette nivået må være sterkt lærerstyrt for at elevene skal få best utbytte av undervisningen.

Gjennomføringen av undervisningsopplegget krever planlagt forarbeid. Læreren vurderer tekstutvalget og

utarbeider en liste med nøkkelord til teksten. Læreren finner forklaringer på nøkkelordene. Forklaringene må mest sannsynlig gjøres ved hjelp av kroppsspråk, tegninger, bilder og tilgjengelige rekvisitter.

Her kan en tospråklig lærer være til stor hjelp. For å synliggjøre det språklige mangfoldet i klasserommet, kan man for eksempel henge opp bilder av aktuelle ord på flere språk. Dersom det finnes et felles "hjelpespråk," for eksempel engelsk, kan dette nyttes, men læreren må påse at ingen elever blir ekskludert dersom de ikke kan dette språket.

Læreren henter fram bilder som illustrerer innholdet i teksten. Er teksten hentet fra ei lærebok i et annet fag, kan det være hensiktsmessig å velge en tekst som har et godt illustrasjonsbilde tilknyttet seg.

Faktorer læreren kan vektlegge i valg av tekst:

- Det kan være utfordrende å finne egnede læreverk i flere fag for elever i videregående opplæring på nivå 1. Dersom det er vanskelig å finne en tilpasset tekst som elevene kan mestre på dette nivået, kan læreren selv skrive om og forenkle en fagtekst.
- Teksten skal ha faglig relevans. Læreren kan bruke tekstutdrag fra et annet fag eleven jobber med, for eksempel fra historie, samfunnsfag eller naturfag. Det kan også være en annen type tekst som en bruksanvisning, rapport eller turistbrosjyre.
- Læreren må tenke på elevens forkunnskaper når det gjelder faguttrykk og terminologi som forekommer i teksten. Listen med nøkkelord skal være en støtte for elevens arbeid med tekstforståelsen.
- Teksten må ha god sammenheng og flyt, og den må være av overkommelig lengde (inntil 50 ord). Språket må være presist med lite bruk av fremmedord og ikke for vanskelig fagterminologi.
- Det er en fordel om teksten finnes som lydfil eller er spilt inn på CD. Dersom det finnes en auditiv versjon av teksten, må den være innlest på normalisert målform og i sakte tempo. Dersom den ikke er det, kan læreren lese teksten høyt.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Læreren starter med å vise bilder relatert til innholdet i teksten. Elevene sier alle ord de assosierer med bildet. På denne måten blir elevene forberedt på innholdet i teksten.
- Læreren leser teksten høyt eller spiller den av fra CD, mens elevene har teksten foran seg. Læreren må lese svært sakte, være seg bevisst uttale av hvert ord og intonasjon og lese på normalisert målform.
- Læreren går så gjennom teksten med elevene og forklarer nødvendige ord.
- Mens læreren forklarer ord og uttrykk, betoner han/hun viktige nøkkelord, og elevene oversetter til sitt morsmål ved å skrive på lista med nøkkelordene.
- Etter at alle nye ord er gjennomgått, leser elevene teksten høyt for hverandre. Læreren er aktiv i prosessen og går rundt og lytter til hver elev. Eleven må lese setningene så mange ganger at han eller hun kan lese hver setning uten pause og med sammenheng og flyt.

- Deretter leser elevene teksten en gang til stille. Elevene skal nå ha fokus på innholdet i teksten. Elevene skal lese teksten så mange ganger at de til slutt er i stand til å fokusere på innholdet og ikke bare på uttalen.
- Til slutt skal elevene formidle muntlig hva teksten handler om. Dette kan de først trene på å gjøre til hverandre og deretter til læreren og eventuelt til resten av klassen.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 1 er en sammensatt gruppe og har et elementært nivå i norsk. Det vil si at de har lite ordforråd og mangelfull setningsbygning i norsk.

Læreren må ta hensyn til elevenes forkunnskaper i norsk, da særlig ordforrådet. Bruk av tospråklig lærer vil være en stor fordel i undervisningen av elever på nivå 1.

Elever med samme morsmål bør få jobbe sammen om tekstforståelse. Dersom læreren har tilgang på språklaboratorium, gir det gode muligheter for tilpasset opplæring.

Elevene kan for eksempel lese inn teksten, høre seg selv etterpå og ved hjelp av korreksjon fra lærer gjenta ord de har problemer med å uttale. I språklaboratorium har elevene også mulighet til å lytte til teksten så mange ganger som ønskelig.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Eleven trener på muntlige ferdigheter ved å lese teksten høyt og ved å presentere innholdet i teksten muntlig.

Å kunne lese: Eleven trener på leseferdigheter ved å lese teksten både stille og høyt, og forstå innholdet.

Å kunne bruke digitale verktøy: Elevene kan trene opp digitale ferdigheter ved å bruke digital ordbok eller ved å lytte til og lese teksten i språklaboratorium.

Vurdering

Det kan være utfordrende å inkludere elever på språknivå 1 i vurderingssituasjonen. Dersom det finnes tospråklig lærer, kan elevene få forklart kompetansemål og læringsmål på morsmålet.

Elevene kan også forstå hva som er forventet av ham eller henne ved at læreren bruker de samme mestringsnivåene i flere undervisningsopplegg.

Når eleven har øvd mange nok ganger på tekstlesing etter lignende framgangsmåte som her beskrevet under læringsaktivitet, vil eleven etter hvert forstå hva som er hensikten med øvelsen, selv om læreren ikke har forklart dette eksplisitt.

I dette undervisningsopplegget bør tilbakemeldingen gis muntlig.

Mestringsnivå

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 1, vil det si at eleven er klar for nivå 2.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> lese noen setninger sammenhengende og uten pause uttale ca. en tredjedel av ordene i teksten forståelig forstå og gjengi noe fra innholdet i teksten	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> lese omtrent halvparten av setningene sammenhengende og uten pause uttale omtrent halvparten av ordene i teksten forståelig forstå og gjengi omtrent halvparten av innholdet i teksten	<i>Eleven kan</i> <ul style="list-style-type: none"> lese alle setningene i teksten sammenhengende og uten pause uttale omtrent alle ordene i teksten forståelig forstå og gjengi hele innholdet i teksten

Tilbakemelding fra lærer

Både skriftlige og muntlige tilbakemeldinger fra lærer skal være læringsfremmende for elevene. Dette undervisningsopplegget egner seg best for muntlig tilbakemelding, og lærer må være aktiv med tilbakemeldinger på uttale, flyt og sammenheng jevnlig på dette nivået.

Lærer gir underveisvurdering på uttale og leseferdighet ved å lytte til elevene når de leser. Det er viktig å gi positiv tilbakemelding på de ordene som elevene leser riktig. Læreren rettleder elevene ved å uttale ord elevene har vanskeligheter med, og ved at elevene gjentar.

I noen tilfeller vil det være behov for å trene på bestemte konsonantforbindelser eller vokallyder. Tilbakemeldingene må ikke være lange setninger men enkle, positive ord.

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 13: Eleven kan beherske enkle strategier for leseforståelse.

Side 22: Eleven kan lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng.

Side 22: Eleven kan lese og forstå hovedideen i korte tekster om kjente temaer

Nivå II: Arbeid med ordstilling i helsetninger og tekstbinding

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet **Språklæring nivå 2**.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 2 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk. Elever på språknivå 2 har tilsvarende grunnleggende ferdigheter som nivå a2 beskrevet i det europeiske rammeverket for språk. (kapittel 4 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk).

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på grunnleggende strukturer for setningsbygging og tekstbinding. Det forutsettes at elevene i forkant har jobbet med ordklasser og setningsanalyse.

Tidsrammen er ca. to undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- bruke grunnleggende strukturer for setningsbygging og tekstbinding

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- identifisere og beskrive ulike ordklasser og funksjonene av disse ordklassene
- bruke egne erfaringer til å snakke om likheter og forskjeller mellom norsk og eget morsmål
- bruke grunnleggende regler for tegnsetting

Læringsmål

Eleven skal kunne

- plassere ord i riktig ordklasse
- skrive helsetninger med riktig ordstilling
- binde sammen helsetninger ved bruk av bindeordene *og*, *men* og *for*

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for eleven.

Læringsaktivitet

I dette undervisningsopplegget skal elevene trene på å bruke korrekt setningsstruktur i helsetninger, og tekstbinding; det vil si å knytte sammen helsetninger ved hjelp av bindeord. Fokus skal være på setningsstruktur og plassering av verbal 1 på plass 2 i helsetninger.

Gjennomføring av alle undervisningsopplegg krever planlagt forarbeid. Forarbeid her:

- Læreren lager et ordstillingsskjema eller benytter skjemaet som er foreslått i dette eksempelet. Skjemaet må kopieres opp til hver elev, eventuelt være tilgjengelig elektronisk.
- Læreren tenker ut egnede ord til ordklassene *verb*, *substantiv*, *adjektiv* og *adverb*. Det er en fordel å velge frekvente ord, slik at det blir enkelt å lage meningsfylte setninger ved bruk av ordene etterpå.
- første bokstav over ordet, for eksempel skriver eleven en v over verbalet.
- Elevene får også i oppgave å lese noen av setningene høyt for læreren, som uttaletrening.
- Etter at eleven er ferdig med setningsanalysen, får han eller hun utdelt ordstillingsskjemaet. Skjemaet kan også være digitalt. Med ulik farge for hvert setningsledd, vil elevene lettere kunne oppdage reglene for ordstilling på norsk.
- Ordstillingsskjema:

1: forfelt subjekt, spørreord, tids- og stedsadverbialer	2 verbal 1	3 subjekt dersom det ikke står i forfeltet	4 adverbial (ikke, aldri, alltid, gjerne osv.)	5 verbal 2	6 objekt	7 tids- og stedsadverbial
--	-------------------------	---	---	-------------------------	--------------------	----------------------------------

1: forfelt subjekt, spørreord, tids- og stedsadverbialer

2 verbal 1

3 subjekt dersom det ikke står i forfeltet

4 adverbial (ikke, aldri, alltid, gjerne osv.)

5 verbal 2

6 objekt

7 tids- og stedsadverbial

Elevene setter setningene inn i ordstillingsskjemaet.

Til slutt trener elevene på å binde helsetningene sammen ved å bruke bindeordene og, men og for. Læreren viser først noen eksempler på tavla. Elevene jobber skriftlig med setningsbinding.

Tilpasset opplæring

Elever på nivå 2 har fortsatt et elementært nivå i norsk og er en sammensatt gruppe. Noen er nettopp ferdige

med nivå 1, mens andre snart skal starte på nivå 3. Elevene har et begrenset ordforråd og trenger fortsatt grundig forklaring av ord og uttrykk.

Elevens morsmål og forkunnskaper i norsk setningsbygning og tekstbinding må tas hensyn til. Noen språk har en ganske fast ordstilling, mens andre kan ha en relativt løs setningsstruktur. Elevens morsmål vil gjenspeiles i produksjonen av det nye språket.

Samarbeid med tospråklig lærer vil være fordelaktig i læringsprosessen. Elever som blir vist forskjeller og likheter i setningsstruktur og tekstbinding mellom norsk og morsmålet, vil ha et fortrinn.

Elever med samme morsmål bør få jobbe sammen. Det kan også være hensiktsmessig å la elever på omtrent samme nivå få jobbe sammen.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Elevene øver muntlige ferdigheter når de samtaler om kompetansemål og læringsmål. Elevene trener på uttale når de leser setningene høyt og når de kommer med forslag til ord til de forskjellige ordklassene.

Å kunne lese: Elevene trener leseferdighet når de leser setningene som de produserer.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Elevene trener skriveferdighet når de trener på å skrive helsetninger og å binde disse sammen med bindeord.

Å kunne bruke digitale verktøy: Dette eksempelet legger ikke opp til bruk av digitale verktøy, men ordstillingsskjemaet kan foreligge digitalt, og elevene kan også skrive setningene digitalt.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Tilbakemelding kan gis muntlig eller skriftlig.

Dette undervisningsopplegget egner seg best for muntlig tilbakemelding. Læreren skal tilrettelegge for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene forstår og lærer av.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 2, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål på nivå 3 i læreplan i grunnleggende norsk.

Elever som er på vei mot nivå 3, må få forklart at på nivå 3 forventes en korrekt setningsstruktur og at en behersker tekstbinding med bruk av de vanligste bindeordene.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • identifisere en eller to ordklasser • plassere en eller to ordklasser på riktig sted i ordstillingsskjemaet • binde sammen setninger ved hjelp av bindeordet <i>og</i> 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • identifisere de vanligste ordklassene: verb, substantiv, adjektiv og pronomen • bruke ordstillingsskjemaet som støtte i produksjon av hovedsetninger • binde sammen setninger ved hjelp to bindeord 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • identifisere alle ordklasser • produsere helsetninger med korrekt struktur uten bruk av ordstillingsskjema • binde sammen setninger med bruk av bindeordene <i>og</i>, <i>men</i> og <i>fordi</i>

Tilbakemelding fra lærer

Læreren gir underveisvurdering ved å veilede elevene når de setter sammen ord fra ordklassene til helsetninger. Når elevene leser opp forslag til setninger, kan læreren sette fokus på det som er korrekt ved setningen.

For eksempel kan en tilbakemelding til elev på lavt mestringsnivå være:

"Du har plassert verbalet på riktig plass, plass nr. 2. Du mestrer også å binde sammen to setninger ved å bruke og. Øv deg på å bruke andre bindeord når du setter sammen to setninger."

Underveis i arbeidet med setningsanalyse bør elevene få muntlig tilbakemelding på hva de mestrer.

Egenvurdering

På nivå 2 på videregående kan elevene delta aktivt i vurdering av egen læring. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over hva de mestrer bra.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
finne eksempler på verb, substantiv, adverb og adjektiv			
skrive helsetning med riktig ordstilling			
binde sammen setninger med <i>og</i> , <i>men</i> og <i>fordi</i>			

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 29: Eleven kan identifisere ulike ordklasser og kan beskrive funksjonene til disse ordklassene.

Side 29: Eleven kan fortelle om forskjeller mellom norsk og eget morsmål ut fra egne erfaringer.

Side 26: Eleven kan bruke hovedregler for tegnsetting.

Nivå II: Ordklasser

Nivå III: Arbeid med en skjønnlitterær tekst

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med to av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 3 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk. Elever på språknivå 3 har tilsvarende grunnleggende ferdigheter som ligger mellom nivå b1 og b2 i det europeiske rammeverket for språk (kapittel 4 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk).

Dette eksemplet viser hvordan elever kan øve på å lese en skjønnlitterær tekst og presentere egne opplevelser og leseerfaringer, samt finne eksempler på de litterære virkemidlene gjentakelse, sammenligning og metaforer.

Opplegget kan være første innføring i novellesjangeren og første introduksjon til identifisering og bruk av litterære virkemidler.

Tidsrammen er ca. tre undervisningstimer. Tidsbruken kan være slik: en dobbeltime til arbeid med teksten og en time til muntlig aktivitet.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- lese skjønnlitterære tekster i ulike sjangere og presentere egne opplevelser og leseerfaringer
- gjenkjenne de språklige virkemidlene gjentakelse, sammenligning og metaforer

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- gi eksempler på hva som gjør en tekst lett eller vanskelig å forstå
- bruke et variert ordforråd for å uttrykke følelser og meninger i egen skriving
- presentere egne tolkninger av personer og handlinger i relevant skjønnlitteratur

Læringsmål

Læreren må forklare kompetansemål og læringsmål for elevene før de starter arbeidet med tekstene. På nivå 3 kan lærer og elever samtale om disse læringsmålene.

Eleven skal kunne

- lese og forstå en novelle
- uttrykke meningsinnholdet i teksten muntlig
- uttrykke sin leseopplevelse muntlig
- finne eksempler på gjentakelse, sammenligning og metaforer i teksten og forstå funksjonen av disse

Læringsaktivitet

Arbeidet med en skjønnlitterær tekst må inkludere en førlesefase, en lesefase og en etterlesefase.

Førlesefasen er veldig viktig for å fremme leseforståelsen, særlig for minoritetsspråklige elever. I dette opplegget kan førlesefasen være en muntlig presentasjon av novellesjangeren.

Læreren presenterer kjennetegn for en novelle og forklarer de tre litterære virkemidlene med eksempler. Ut ifra tittelen på den aktuelle novellen samtaler lærer og elever om hva de tror novellen handler om. Læreren kan samtidig gjennomgå ord og uttrykk i novellen som kan være vanskelige.

På nivå 3 bør elevene øve på å lese uten å forstå absolutt alle ord, men slutte seg til betydningen av en del av ordene ut ifra konteksten.

Læreren forbereder oppgaver relatert til tema i teksten, som kan brukes til diskusjon i klasserommet etter at teksten er lest. Forslag til slike diskusjonsoppgaver kan være:

- Hvilke følelser sitter du igjen med etter å ha lest teksten?

- Hva mener du om temaet?
- Ligner teksten på andre tekster du har lest før? Hvilke, og på hvilken måte? Tematisk?

Læreren vurderer hvilken tekst som egner seg for gruppa. Det kan gjerne være en tekst som er oversatt fra et morsmål som er representert i klassen.

Her er noen faktorer læreren kan vurdere i valg av tekst:

- Det er en fordel å bruke skjønnlitterære tekster som brukes i undervisningen etter læreplan i norsk, fordi elever på nivå 3 bør få en forståelse for vanskelighetsgraden på undervisningsmaterieell som blir brukt i ordinær norskundervisning.
- Teksten må inneholde tydelige og flere eksempler på de litterære virkemidlene sammenligning, gjentakelse og metaforer.
- Det er en fordel om teksten også er spilt inn på CD eller foreligger som lydfil.

Dette undervisningsopplegget foreslår å bruke novellen "Å drepe et barn" av Stig Dagerman. Dette er en kort novelle som egner seg språklig og innholdsmessig for elever på språknivå 3.

Novellen inneholder flere eksempler på de aktuelle litterære virkemidlene.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Forberedelsen til innholdsforståelse foregår i fellesskap gjennom muntlig aktivitet, som beskrevet over i førlesefasen.
- Læreren leser novellen høyt for elevene, eventuelt spiller den av. Lyttetrening er viktig for minoritetsspråklige elever, også på nivå 3.
- Elevene leser novellen stille, og de skal nå fokusere på innholdet.
- Læreren ber om forslag til tema og henter nå opp igjen kjennetegnene på en novelle og presenterer virkemidlene gjentakelse, sammenligning og metaforer. Læreren gir eksempler på disse fra teksten.
- Elevene finner selv flere eksempler på de tre virkemidlene. Elevene kan godt jobbe sammen i par eller i gruppe med denne oppgaven. Læreren går igjennom virkemidlene etterpå og skriver eksemplene på tavla. Det er viktig at læreren også forklarer funksjonen til virkemidlene, slik at elevene forstår at temaet kommer fram gjennom virkemidlene.
- Etterlesefasen brukes til diskusjon av elevenes leseopplevelse. Her kan læreren bruke spørsmålene presentert over. Elevene skal delta muntlig, men de kan få i oppgave å skrive ned noen tanker før den muntlige presentasjonen. På den måten får de bedre tid til refleksjon og får forberedt seg til å snakke.
- Den muntlige presentasjonen kan med fordel gjøres i grupper. Da får alle lengre taletid og kanskje noen vil oppleve mindre grupper som tryggere. Elevene skal da oppfordres til å gi positive tilbakemeldinger til hverandre.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som et selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2, som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi kan forvente mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet og mer selvstendighet i språket hos elever på nivå 3.

Likevel finner vi store forskjeller blant elever også på dette nivået, fra dem som nettopp er ferdige med nivå 2 til dem som er nesten klare til å gå over til læreplan i norsk.

For å lette leseforståelsen, kan elever med samme morsmål med fordel jobbe sammen. Elever kan også få utdelt spørsmål til teksten, som de kan svare på skriftlig eller muntlig. Oppgavene kan relateres til tema, språklige virkemidler og elevens leseropplevelse.

Elever som trenger ekstra lytte- og uttaletrening vil ha god nytte av å trene i språklaboratorium, dersom skolen har det. Elevene kan lytte til teksten så mange ganger de ønsker, og de kan lese inn ord, lytte til seg selv og gjenta igjen.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Elevene trener muntlige ferdigheter ved å delta i diskusjonen i etterlesefasen og gjennom å presentere sine leseopplevelser.

Å kunne lese: Elevene får lesetrening når de leser teksten.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Elevene får skrivetrening dersom de skriver ned sine leseopplevelser eller svarer på oppgaver til teksten skriftlig.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Tilbakemeldingen kan gis muntlig eller skriftlig. Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør eleven begynne å arbeide etter i læreplan i norsk.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • forstå deler av temaet i novellen • finne noen få eksempler på de aktuelle litterære virkemidlene • delvis formidle noen få leseopplevelser 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • forstå de viktigste sidene av temaet i novellen • finne eksempler på alle de tre litterære virkemidlene, og forstå funksjonen til noen av dem • formidle en del leseopplevelser 	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • forstå temaet i novellen • finne de aller fleste eksemplene fra teksten på de tre litterære virkemidlene, og forstå funksjonen deres • formidle mange leseopplevelser

Tilbakemelding fra lærer

Læreren gir en muntlig tilbakemelding på elevens evne til å forstå innholdet i teksten. Dette gjøres underveis i læringsprosessen. Elevene må forstå at det forventes at de mestrer litterære tekster av denne art på nivå 3.

Læreren gir muntlig underveisvurdering ved å rettlede elevene inn på riktig tema. Når en elev er på riktig vei, stiller læreren spørsmål som leder eleven inn til kjernen av temaet. Læreren stiller også spørsmål om virkemidlene. Elevene får positive tilbakemeldinger når de selv klarer å reflektere rundt temaet og virkemidlene.

Læreren gir positiv tilbakemelding til elever som kan sammenlikne denne teksten med andre tekster de har lest, eller om de kan relatere temaet til andre erfaringer.

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 24: Eleven kan lese og forstå skjønnlitterære sjangrer som ikke inneholder for mange ukjente ord. Eleven kan bruke ordbøker og digitale hjelpemidler til ordlæring, begrepsforståelse, bøyning og rettskriving.

Side 27: Eleven kan bruke variert ordforråd. Eleven kan gi uttrykk for følelser og meninger i egen skrivning

Nivå III: Trekke ut informasjon av fagtekster

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 3 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk. elever på språknivå 3 har tilsvarende grunnleggende ferdigheter som ligger mellom nivå b1 og b2 i det europeiske rammeverket for språk (kapittel 4 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk).

Dette eksempelet viser hvordan elever kan øve på å hente informasjon fra fagtekster og bruke dette til å løse oppgaver. Det forutsettes at elevene tidligere har jobbet med å ta notater/skrive nøkkelord mens de nærleser en tekst.

Tidsrammen er ca. to undervisningstimer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- hente informasjon fra fagtekster og bruke dette til å løse oppgaver

Læringsmål

Eleven skal kunne

- forstå en fagtekst
- løse skriftlige oppgaver knyttet til fagteksten
- være i stand til å bruke hjelpemidler som ordbok og/eller digitale hjelpemidler for å løse oppgavene
- vise selvstendighet under arbeidet med teksten

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene.

Læringsaktivitet

Gjennomføring av alle undervisningsopplegg krever planlagt forarbeid. I arbeidet med fagtekster bør det være en førlesefase, en lesefase og en etterlesefase. Les mer i kapittel 8.3 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk.

Læreren vurderer tekstvalg og lager leseforståelsesoppgaver til teksten dersom disse ikke finnes. Oppgavene skal måle elevenes evne til å trekke ut relevant informasjon fra teksten.

I tillegg må oppgavene være utformet slik at elevene trener på å bruke relevant fagterminologi. Oppgavene kan lages og besvares digitalt.

Faktorer som kan vektlegges i valg av tekst:

- På nivå 3 er det en fordel å bruke fagtekster som brukes i undervisningen etter ordinær læreplan i norsk.
- Læreren må ta hensyn til elevens forkunnskaper når det gjelder faguttrykk og terminologi som

forekommer i teksten.

- Teksten må ha faglig relevans og kan hentes fra et annet fag eleven jobber med, for eksempel samfunnsfag, historie eller naturfag.
- Teksten må ha overkommelig lengde (helst ikke mer enn 200 ord).
- Det vil være en fordel om teksten også er lest inn på lydbok.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Som en introduksjon til temaet i teksten har gruppa en samtale om hvilken informasjon bilder, overskrifter og diagrammer kan gi.
- Læreren gjennomgår teksten sammen med elevene. det er en fordel, også på nivå 3, at elevene får lytte til teksten, enten fra en auditiv kilde, eller ved at læreren leser teksten.
- Elevene leser først teksten stille og så høyt for hverandre. elevene bruker ordbok, gjerne digital, underveis i arbeidet med teksten.
- Elevene skal ta notater og skrive nøkkelord mens de leser teksten stille. Notatene/nøkkelordene skal være knyttet til essensen av det faglige innholdet og brukes til å gjengi det faglige innholdet.
- Læreren gjennomgår essensen av teksten sammen med elevene ved å bruke forslag fra elevenes notater.
- Elevene jobber til slutt med arbeidsoppgaver knyttet til tekstens faglige innhold. elevene løser oppgavene skriftlig.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som et selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2 som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi kan forvente mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet og mer selvstendighet i språket.

Likevel finner vi store forskjeller blant elever på nivå 3, fra dem som nettopp er ferdige med nivå 2, til dem som er nesten klare til å gå over til ordinær norskplan.

Elever med samme morsmål kan jobbe sammen med tekstoversetting og sammenligne norsk med morsmålet. For elever som kanskje nettopp er ferdige med nivå 2 og har et begrenset ordforråd, kan læreren utarbeide en ordliste, eventuelt også med bruk av bilder.

Denne kan også foreligge digitalt, og elevene kan bruke digitale hjelpemidler som Morsmål og Lexin for å oversette til morsmålet.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: Hver undervisningsøkt i grunnleggende norsk bør inneholde en eller flere muntlige aktiviteter. Her får elevene muntlig trening gjennom samtale om bruk av bilder, overskrifter og

diagrammer. Elevene får trening i å lytte til andre og formulere egne setninger ut ifra en fagtekst.

Å kunne lese: Elevene trener leseferdigheten ved å lese teksten stille og høyt, og å forstå innholdet ved hjelp av ordbok og ordforklaringer.

Å kunne uttrykke seg skriftlig: Elevene trener den skriftlige ferdigheten ved å skrive nøkkelord og ved å svare på leseforståelsesoppgavene.

Å kunne bruke digitale verktøy: Elevene kan trene opp digitale ferdigheter ved å bruke digital ordbok.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Dette opplegget egner seg best for muntlig tilbakemelding, men lærer kan gi skriftlig tilbakemelding på sammendraget som elevene skriver.

Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som forteller eleven hvilket mestringsnivå han/hun er på.

Kriteriene som ligger til grunn for vurdering av eleven (jf. kriteriene i lavt, middels og høyt mestringsnivå), gjøres kjent for eleven.

Læreren gir en muntlig tilbakemelding på elevens leseferdigheter, uttale og evne til å hente ut relevant informasjon fra teksten. Dette gjøres underveis i læringsprosessen.

Mestringsnivåer

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør eleven begynne å arbeide etter kompetansemål i læreplan i norsk.

Lav måloppnåelse	Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> forstå deler av innholdet i fagteksten med hjelp fra lærer gjengi bruddstykker av innholdet i fagteksten løse noen oppgaver til teksten med hjelp av lærer	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> forstå det meste av innholdet i fagteksten gjengi det meste av innholdet i fagteksten løse flere enn halvparten av oppgavene til teksten med noe støtte fra lærer	<i>Eleven kan:</i> <ul style="list-style-type: none"> forstå innholdet i fagteksten gjengi innholdet i fagteksten løse alle oppgavene til teksten på en selvstendig måte

Tilbakemelding fra lærer

Læreren gir positive tilbakemeldinger mens elevene skriver notater/nøkkelord som skal gjøre dem i stand til å gjengi innholdet i teksten. Læreren veileder elevene når de arbeider med å løse oppgaver knyttet til teksten.

Eksempler på tilbakemelding til elev med middels mestringsnivå:

Du mestrer:	- å gjengi mye av innholdet i teksten. - å svare på flere enn halvparten av oppgavene til teksten.
Du må arbeide mer med:	- ord og tekstforståelse for å kunne løse flere av oppgavene.

Egenvurdering

På nivå 3 på videregående kan elevene vurdere sin egen læring. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over hva de mestrer bra.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Forstå en fagtekst			
Bruke ordbok for å løse oppgaver knyttet til teksten			
Arbeide selvstendig med oppgavene			

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 24: Eleven kan lese og forstå fagtekster Eleven kan bruke ordbøker og digitale hjelpemidler til ordlæring, begrepsforståelse, bøyning og rettskriving

Side 27: Eleven kan ta notater ved lesing av fagtekster Eleven kan lage sammendrag av noe han eller hun har sett, hørt eller lest Eleven kan bruke digitalt verktøy i egen skriving

Nivå III: Bokanmeldelse

Her finner du et eksempel på hvordan du kan arbeide med et av kompetansemålene innen hovedområdet Lese og skrive nivå 3.

Eksempelet konkretiserer læringsmål, innhold og arbeidsmåter. Det viser også hvordan du kan integrere grunnleggende ferdigheter, samt jobbe med tilpasset opplæring og vurdering underveis.

Målgruppa er elever på nivå 3 som får opplæring etter læreplan i grunnleggende norsk i egen gruppe. Elever på språknivå 3 har tilsvarende grunnleggende ferdigheter som nivå b1 til b2 beskrevet i det europeiske rammeverket for språk (kapittel 4 i veiledning - språkkompetanse i grunnleggende norsk).

Dette eksempelet viser hvordan elevene kan øve på å skrive en bokanmeldelse. Det forutsettes at elevene har lest en bok og har trent på å gi hverandre tilbakemeldinger i responsgruppe.

Tidsrammen er ca. fire timer.

Kompetansemål

Eleven skal kunne

- strukturere tekst etter tidsrekkefølge og skape sammenheng mellom setninger og avsnitt

Andre relevante kompetansemål

Læreplan i grunnleggende norsk

Eleven skal kunne

- bruke regler for ortografi, tegnsetting og setningsstruktur i egen skriving
- bruke ordbøker, oppslagsverk og digitale hjelpemidler

Læreplan i morsmål

Eleven skal kunne

- strukturere og skape sammenheng i egne tekster

Læringsmål

Eleven skal kunne

- skrive en tekst med avsnitt
- skrive en tekst i kronologisk rekkefølge
- strukturere og skape sammenheng i teksten ved hjelp av ulike former for tekstbinding

Kompetansemål og læringsmål må gjøres kjent for elevene og være synlige i klasserommet. De kan også skrives på periodeplanen og på skolens læringsplattform.

Læringsaktivitet

Elevene har lest en bok som det skal skrives en bokanmeldelse om. Elevene kan gjerne velge en bok oversatt fra morsmålet og lese boka på morsmålet også, dersom de kan det.

Sjangeren bokanmeldelse kan for noen minoritetsspråklige elever være ukjent. Derfor er det viktig å vise gode

eksempler før eleven skal skrive selv. I dette opplegget brukes det teksteksempler både for å vise hvordan noe ikke skal være (tekst uten variasjon) og for å vise hvordan noe skal være (eksempel på bokanmeldelse).

Den monotone, oppramsende teksten uten variasjon, er et utgangspunkt for forbedring. Det kan gjerne være en lærerprodusert tekst.

Når lærer og elever sammen forbedrer en tekst, gir det rom for at elever som ikke er kommet så langt i sin norskspråklige utvikling, kan lære av elever som er kommet lenger, og få gode, konkrete eksempler på tekstsikaping. Denne øvelsen kan også gjøres separat, for eksempel ved at læreren lager setninger med avvik og at klassen i fellesskap retter dem opp.

God tekstbinding blir skapt blant annet ved bruk av adverb, bindeord, pronomen, bestemt form av substantivet og gjentakelser. Lærer bør veilede elevene slik at alle disse mulighetene blir eksemplifisert og diskutert.

Det gode eksempelet, bokanmeldelsen, viser momentene som skal være med, og gir et eksempel på en tekst med god sammenheng og struktur. Samtalen og refleksjonen om struktur og sammenheng i forkant av tekstarbeidet skal bevisstgjøre eleven når de jobber med egen skrijving. Å skrive en bokanmeldelse egner seg godt for prosessorientert skrijving.

Gjennomføringen kan foregå på følgende måte

- Klassen ser sammen på en enkel tekst som er en oppramsing av setninger med lite variasjon og sammenheng.
- Klassen setter ord på hva som mangler i teksten for å skape sammenheng og struktur og foreslår endringer og forbedringer. Lærer viser tekstbinding ved hjelp av adverb, bindeord, pronomen, bestemt form av substantivet og gjentakelser.
- Læreren forteller hvilke momenter som bør være med i en bokanmeldelse.
- Klassen leser en bokanmeldelse.
- I fellesskap prøver klassen å komme fram til ulike ordklasser og virkemidler som skaper sammenheng og struktur i en tekst.
- Elevene skriver stikkord og notater om det bokanmeldelsen skal handle om. Kronologi og rekkefølge er viktig.
- Elevene bruker sin nye kunnskap om hvordan de kan skape sammenheng i teksten når de skriver anmeldelsen.
- Elevene leser hverandres tekster i responsgrupper og gir hverandre konstruktive tilbakemeldinger.
- Elevene skriver et nytt utkast med utgangspunkt i tilbakemelding fra responsgruppa.
- Læreren gir skriftlig tilbakemelding på dette.

Tilpasset opplæring

Nivå 3 karakteriseres som et selvstendig nivå i motsetning til nivå 1 og 2 som karakteriseres som elementære nivåer. Det vil si at vi kan forvente mer sammenheng, mer variasjon, mer faglighet og mer selvstendighet i språket.

Likevel finner vi store forskjeller blant elever på nivå 3, fra dem som nettopp er ferdige med nivå 2, til dem som snart kan vurderes etter ordinær norskplan. Elever som nesten har nådd nivå 3, kan skrive lengre tekster og bearbeide dem mer enn elever som ikke har kommet så langt.

Elevene må bli bevisst hvordan de kan jobbe med teksten og utvide sitt vokabular. De må reflektere rundt egen læring og bli oppfordret til å ta i bruk nye ord. Evnen til variasjon i språket og bruk av ulike tekstbindere vil være ulik. Noen trenger hjelp til å skape struktur og velge riktige ord når de skal binde sammen teksten.

Noen vil jobbe mer selvstendig og klare å finne ut av ting selv ved hjelp av ordbøker og medelever. I responsgruppa kan det være noen som trenger spørsmål og hjelp fra læreren for å komme med forslag til medelever.

Læreren må kjenne nivået til elevene og veilede dem der de er i sitt mellomspråk. Læreren bør skaffe seg kunnskap om elevenes morsmål for å kunne veilede elevene best mulig.

Det er også gunstig for elever med samme morsmål å kunne samarbeide og hjelpe hverandre med forklaringer og oversettelse til morsmålet. Dersom skolen har tospråklige lærere i aktuelle språk, vil disse kunne være til god hjelp i forarbeid og gjennomføring av opplegget.

Grunnleggende ferdigheter

Å kunne uttrykke seg muntlig: I dette opplegget får elevene trening i å reflektere og samtale om hva som gjør en tekst bedre og hva som binder en tekst sammen. De får også trening i å sette ord på sine synspunkter og argumentere for dem.

Å kunne lese: Elevene får lesetrening når de leser eksempeltekstene i forarbeidet til skrivingen.

Å kunne skrive: Det er særlig viktig at elever på nivå 3 får mye skriftlig trening, for det er de skriftlige ferdighetene som måles ved en eventuell norskeksamen. Elevene får her øvelse i å skrive en tekst med vekt på struktur og sammenheng.

Å kunne bruke digitale verktøy: Elevene øver digitale ferdigheter hvis de skriver sin bokanmeldelse digitalt.

Vurdering

Det skal være kjent og tilgjengelig for eleven hva som blir vektlagt i vurderingen av hennes/hans kompetanse. Muntlig tilbakemelding og hyppig veiledning underveis er nødvendig i andrespråklæring på alle nivåer.

Da slipper elevene å stå fast og kan komme videre når de lurer på noe. Læreren skal legge til rette for god underveisvurdering med læringsfremmende spørsmål og tilbakemeldinger som elevene lærer av og som viser

hvilket mestringsnivå de er på.

I dette opplegget bør læreren gi både skriftlig og muntlig tilbakemelding.

Mestringsnivå

Dersom eleven har et høyt mestringsnivå for de fleste kompetansemål på nivå 3, bør han/hun begynne å arbeide etter kompetansemål i læreplan i norsk.

Middels måloppnåelse	Høy måloppnåelse
<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • dele teksten inn i noen avsnitt • skrive en tekst med delvis kronologisk rekkefølge • skrive en tekst med få former for tekstbinding	<p><i>Eleven kan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • skrive en tekst med avsnitt • skrive en tekst med kronologisk rekkefølge • skrive en tekst med ulike former for tekstbinding

Tilbakemelding fra lærer

Læreren gir underveisvurdering av tekstproduksjonen mens elevene er i skriveprosessen. Vekten skal ligge på struktur og form. læreren bevisstgjør elevene om at det å skrive en god tekst er en prosess.

Den skriftlige tilbakemeldingen på 1. utkast er ment som veiledning til 2. utkast. Det er en mulighet for elevene til å forbedre teksten sin. Etter å ha skrevet 2. utkast, bør elevene få en skriftlig tilbakemelding fra læreren.

Eksempler på tilbakemelding til elev med middels mestringsnivå kan være:

Du mestrer:	<ul style="list-style-type: none"> - å lage avsnitt noen steder der du begynner på nytt emne - å skrive en tekst som delvis fyller kriteriene for kronologisk rekkefølge. - å bruke noen tids- og stedsadverb for å binde setninger sammen
Du må arbeide mer med:	<ul style="list-style-type: none"> - å bruke ulike former for tekstbinding. For eksempel ved å bruke bestemt form av substantivet.

Evaluerer hverandre

Elevene kan også gi respons på hverandres utkast til bokanmeldelse. Det forutsetter at elevene har gitt

tilbakemeldinger på hverandres arbeid tidligere slik at det blir konstruktive tilbakemeldinger.

Egenvurdering

På nivå 3 kan elevene også vurdere sin egen skriving. De kan bruke skjemaet under for å skaffe seg oversikt over hva de mestrer bra.

Jeg kan	Med mye hjelp	Med litt hjelp	Uten hjelp
Skrive egenprodusert tekst med avsnitt			
Skrive tekst med kronologisk rekkefølge			
Skrive tekst med sammenheng			

Følgende punkter i kartleggingsverktøyet kan vurderes:

Side 28: Eleven kan skrive korte rapporter og føre logg. Eleven kan skrive en kort, sammenhengende fagtekst om et kjent emne. Eleven kan bruke digitalt verktøy i egen skriving. Eleven kan sette opp tekster på en oversiktlig måte ved hjelp av overskrifter, avsnitt og tegnsetting

3 Idébank

Læring av ord og begreper

Ordlæring handler om hvordan man oppfatter enkeltord og deres meningsinnhold.

Hva vil det så si å "kunne" et ord? For å beskrive hva det vil si å kunne et ord kan vi benytte *formell*, *syntaktisk*, *semantisk* og *pragmatisk* kunnskap (Golden 2009). Formell kunnskap innebærer å ha kjennskap til hvordan ordet lyder, uttales, skrives og bøyes. Syntaktisk kunnskap innebærer for eksempel å vite hvordan ordet brukes i en setning. Semantisk kunnskap vil si at man kjenner ordets betydninger i ulike kontekster, og pragmatisk kunnskap innebærer å forstå ulike sammenhenger ordet kan brukes i, som for eksempel innenfor sosiale eller formelle rammer. Først når man har denne samlede kunnskapen, kan man snakke om full forståelse av et ord.

I arbeid med ord og begreper kan man for eksempel ta utgangspunkt i såkalte kjerneord. Kjerneord er høyfrekvente ord med konkret innhold. Opplæringen kan da foregå som forklart i følgende eksempel: Dersom man skal lære om trær, kan læreren tegne et tre som har typiske egenskaper for et tre, og skrive ordet *tre*. Substantivet bøyes for å vise de formelle egenskapene og hvordan ordet kan brukes i ulike setninger. Hensikten er å knytte flere ord til kjerneordet *tre*.

Læreren viser bladene på treet og skriver *løv* og deretter *løvtre*. Videre knytter man flere ord til ordet *løvtre*:

bjørk, eik, ask og så videre. Når man har vist at det finnes mange ulike typer trær som er underkategorier av kjerneordet, kan man fortsette med tilhørende ord som stamme, grein, bark, og så videre. På den måten får elevene et utvidet vokabular og større semantisk kunnskap knyttet til kjerneordet tre. I andrespråksundervisningen kan elevene også oversette ordene til sitt eget morsmål. Denne måten å arbeide på kan benyttes i alle fag.

Litteratur

Golden, Anne: *Ordforråd, ordbruk og ordlæring i et andrespråksperspektiv*, Gyldendal 2009

Den første lese- og skriveopplæringen

Å lese alfabetisk skrift innebærer både at man mestrer alfabetiske symboler, forstår et innhold og tolker et budskap (Lundberg, 1984 i Hauge 2007). Lesing handler med andre ord både om å avkode og å forstå. Det er viktig at elevene så tidlig som mulig lærer at lesing er forbundet med å innhente informasjon, og at det handler om å søke etter mening. Lesingen kan bli en ren teknisk øvelse uten forståelse dersom leseren mestrer avkodningen, men ikke opplever at teksten gir mening.

Leseopplæringen bør ta utgangspunkt i talespråket. For tospråklige elever er det derfor en fordel at de knekker lesekode på det språket de behersker best. Den som skal lære seg å lese, må kunne identifisere lydene og koble dem sammen med bokstaver. En person som har knekt lesekode på ett språk, vil sannsynligvis lett kunne overføre teknikken til et annet språk.

På mange skoler vil det være vanskelig å legge til rette for at den første lese- og skriveopplæringen kan skje på elevenes morsmål. Elevene må da få denne opplæringen på norsk. Da er det viktig å arbeide aktivt med å utvikle elevenes muntlige ferdigheter, ikke minst å øke ordforrådet, i forkant av eller parallelt med leseopplæringen.

Hvis det er mulig å gi eleven leseopplæring på morsmål og norsk parallelt, vil det gi mulighet til å samordne leseopplæringen, for eksempel ved å presentere samme lyd samtidig både på norsk og morsmål.

Det er viktig å involvere foreldrene i den første lese- og skriveopplæringen fordi de kan være viktige støttespillere for sine barn. Den tospråklige læreren bør informere om hvordan leseopplæringen foregår, og om begrunnelsen for det metodiske opplegget som er valgt.

Andre ressurser

[Film hos NAFO om parallell lese- og skriveopplæring](#)

Litteratur

Hauge, An-Magritt: *Den felleskulturelle skolen*. Universitetsforlaget 2007.

Trekantsamarbeid

Noen skoler har gode erfaringer med å organisere samarbeidet mellom lærerne etter en modell som kalles trekantsamarbeid.

I praksis innebærer dette at de lærerne som skal tilrettelegge opplæring for elevene, sammen planlegger og gjennomfører temabasert opplæring. Til hvert tema arbeides det med elevenes førforståelse av innholdet, først på elevenes morsmål og deretter i grunnleggende norsk.

Innføring i temaet foregår deretter i samlet basisgruppe. De minoritetsspråklige elevene vil da i større grad klare å følge med i opplæringssituasjonen sammen med majoritetsspråklige, fordi de har deltatt i et systematisk forarbeid.

For mer om trekantsamarbeid i grunnskolen og organisatoriske modeller, se [veiledning morsmål for språklige minoriteter](#).

Andre ressurser

Film hos NAFO: [trekantsamarbeid-og-ordbank](#)

Litteratur

Hauge, An-Magritt: *den felleskulturelle skolen*. Oslo, Universitetsforlaget 2007

Bøyesen, Liv: "Systematisk lærersamarbeid om fagopplæring og lese- og skriveopplæring", i Aamodt og Hauge: *familielæring og andre modeller innenfor flerkulturelt pedagogisk arbeid*. Oslo, Universitetsforlaget 2008

Utdanningsdirektoratet og Nafø: *veiledning. morsmål for språklige minoriteter*. 2009

Mellomspråk

Innlærerspråk eller *mellomspråk* er termer vi bruker om det språket individer produserer på ulike stadier muntlig og skriftlig, mens de er i ferd med å lære et nytt språk. Det språket som læres, kalles målspråket.

Alle som lærer et nytt språk, går gjennom ulike faser i språkutviklingen, fra bruk av enkle ytringer som kan bestå av bare ett ord, til stadig mer komplekse og korrekte ytringer.

Det er typisk for innlærerspråket at det på ulike måter avviker fra målspråket. Innlærerspråk er utstabile. Dette henger sammen med at de er dynamiske og utvikler seg kontinuerlig etter hvert som innlæreren tilegner seg stadig mer av målspråket, og dermed endrer oppfatning av hvordan språket er bygd opp.

Det er viktig at lærere har noen kunnskaper om trekk ved norsk mellomspråk, og om hvordan mellomspråk utvikler seg.

På bakgrunn av slike kunnskaper vil læreren blant annet kunne analysere elevtekster, både muntlige og skriftlige, som redskap for å finne elevens ferdighetsnivå og utviklingsmuligheter.

Litteratur

Kirsti Mac Donald og Else Ryen: *strukturer i målspråk og morsmål*. Elisabeth Selj og Else Ryen (red): *med språklige minoriteter i klassen språklige og faglige utfordringer*, Cappelen 2008

Se også: [veiledning språkkompetanse i grunnleggende norsk](#)

Morsmålets betydning

Morsmål vil ofte være det språket man lærer først. Det kan også være det språket man behersker best eller identifiserer seg med eller identifiseres med av andre. Det er det språket barnet har som sitt beste redskap til å "gripe verden", til å utvikle begreper og til å sette ord på ting, følelser, opplevelser og erfaringer. Språklig selvtillit og trygghet skal hjelpe barnet å vokse som menneske og danne grunnlag for utvikling av identitet og kulturell tilhørighet.

Oppøving og utvikling av språket som kommunikasjonsmiddel, tankeverktøy og verktøy for å lære er lettest å få til på barnets morsmål. Ved å bygge på de muntlige språkferdighetene og på hverdagsbegreper fra barnets egen erfaringsverden, styrker vi barnets evne til innlæring og utvikling. Samtidig vil foreldrene kunne hjelpe og støtte barnet i mye større grad enn hvis opplæringen foregår på et annet språk enn morsmålet.

Et velfungerende morsmål gir også bedre grunnlag for å lære nye språk. Godt utviklede begreper på morsmålet vil gjøre det lettere å tilegne seg ord og begreper på et nytt språk. Begreper som er utviklet på morsmålet, kan vanligvis lett overføres til andrespråket.

Det er en fordel at den første lese- og skriveopplæringen foregår på det språket barnet behersker best. Språkbeherskelse og utvikling av leseferdigheter er tett sammenvevd.

Utvikling av andrespråket er avhengig av den kompetansen som allerede er utviklet i morsmålet. Barnas kunnskaper om morsmålets språkssystem kan for eksempel hjelpe dem til å se likheter og forskjeller mellom morsmålet og norsk. Det er lettere å lære om ordklasser, ordbøying og setningsbygning på norsk hvis en har kunnskaper om dette på morsmålet. Eller, hvis elevene har lært å strukturere egne tekster med overskrift, innledning og avslutning på morsmålet, trenger de ikke å lære det samme på nytt på et annet språk.

Målene i læreplanen i både grunnleggende norsk og morsmål er å styrke elevenes forutsetninger for å beherske norsk og å legge til rette for at de utvikler sine norskspråklige ferdigheter så raskt som mulig. Gjennom utvikling av grunnleggende lese- og skriveferdigheter, ordforråd og begreper på morsmålet vil elevenes forutsetninger for å beherske norsk styrkes.

Litteratur

Høigård, A.: Barns språkutvikling. muntlig og skriftlig. Universitetsforlaget 2006

Udir og Nafo: Veiledning - morsmål for språklige minoriteter. Oslo, 2009

http://udir.no#/upload/brosjyrer/veiledning_morsmal_sprak_min.pdf

Özerk, K. Z.: Tospråklige minoriteter. Sirkulær tenkning og pedagogikk. Oris forlag 1992 i

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/1995/nou-1995-12/7.html?id=140259>

Samarbeid skole - hjem

Samarbeidet mellom skolen og hjemmet er lovfestet gjennom § 3-9 i forskrift til opplæringslova.

Undersøkelser viser at minoritetselever flest er positivt innstilt til skolen, og at både foreldrene og elevene selv har høye utdanningsambisjoner.

Det er skolens oppgave å legge til rette for et godt foreldresamarbeid og aktiv foreldreinvolvering. Et godt samarbeid mellom hjem og skole forbedrer elevenes motivasjon og læring. Alle foreldre ønsker en positiv utvikling for barna sine, og foreldre er viktige for barns læring. Barn som får hjelp og støtte hjemme, har gode muligheter for å gjøre det bra på skolen.

Når minoritetsspråklige foreldre som ikke behersker norsk, innkalles til utviklingssamtale, er det viktig å sikre at de får kommunisert på et språk de mestrer. Tospråklige lærere er selvfølgelig nøkkelpersoner i slike situasjoner, men har ikke skolen den språkkompetansen i sin lærerstab, så er alternativet å bruke tolk. Eleven selv eller noen som er i nær slekt med familien bør ikke fungere som tolk.

I utviklingssamtalene bør det presiseres at foreldrene er en viktig ressurs for barnets mulighet til å styrke morsmålet.

Mange skoler har spesielle tiltak for å få med minoritetsspråklige foreldre på møter og arrangementer. Disse tiltakene kan være:

Språkhomogene foreldremøter. Det kan bidra til å senke terskelen for deltakelse dersom foreldre kan få komme med sine synspunkter og får drøftet disse på et språk de mestrer. Det gir også trygghet å treffe andre foreldre som har samme bakgrunn som de har selv. Slike møter kan være et supplement til de ordinære foreldremøtene.

Egne foreldremøter for minoritetsspråklige (ikke nødvendigvis språkhomogene) der man kan ta opp spesielle temaer som leirskole, undervisningsmetoder og materiell i norsk skole, barneoppdragelse og akseptabel språkbruk. Det er viktig at tospråklige lærere får en sentral rolle på disse møtene.

Tospråklige lærere oversetter lekseplaner og annen informasjon slik at foreldrene kan delta aktivt i opplæringen og følge med på hva som skjer på skolen.

Arrangere ulike typer kurs, for eksempel datakurs, med tospråklige lærere eller med andre foreldre som

instruktører.

Klassekontakter får i oppgave å ta imot nye familier og få dem med på møter og andre aktiviteter. Når det er felles aktiviteter på skolen eller avslutninger, ringer klassekontaktene til alle foreldrene og inviterer spesielt de foreldrene som har en tendens til ikke å delta på møter og aktiviteter.

Inspektør/assisterende rektor innkaller nye minoritetsspråklige foreldre til introduksjonssamtale med tospråklig lærer eller tolk til stede. Foreldrene bør få anledning til å fortelle om sine forventninger til norsk skole. Skolen må informere om at foreldrene kan involvere seg i sine barns lekser selv om de ikke behersker norsk.

Vennegrupper som arrangerer hyggekvelder for barna. Dette kan organiseres slik at foreldrene deles inn i grupper som har ansvar for ulike aktiviteter for barna. Aktivitetene kan være rebusløp i høstmørket, aketur i måneskinn, spillekveld inne, sang- og dansekveld eller andre aktiviteter som ikke koster noe. Man kan både sette sammen foreldregruppene på tvers av kultur- og språkgrupper og ha språkhomogene grupper. Dette kan variere gjennom skoleåret.

Vennegruppene kan også fungere som diskusjons- og samtaleforum for foreldrene der de samles et par ganger i året og diskuterer aktuelle problemstillinger som for eksempel grensesetting, innetider på kvelden, TV-titting, dataspill og mobilbruk.

Leksehjelp der foreldre som arbeider deltid eller er hjemmeværende deltar en ettermiddag i uken for å gi hjelp på elevenes morsmål.

Multikulturelt Initiativ- og Ressursnettverk (MiR (<http://www.mirnett.org/pub/>)) er en frivillig organisasjon som er en videreføring av prosjektet: Minoritetsspråklige foreldre – en ressurs for elevenes opplæring i skolen).

Nettverket arbeider for å styrke samarbeidet mellom skole og hjem, for å øke deltakelsen av foreldre med minoritetsbakgrunn i skolens liv, bl.a. i FAU og driftsstyrer og for at foreldre med minoritetsbakgrunn skal få økt trygghet og få styrket sin rolle som foreldre.

På <http://www.foreldrepraten.no> og på <http://www.fug.no/> kan man også finne nyttig informasjon om skole–hjem-samarbeid.

Litteratur

Sigrun Aamodt og An-Magritt Hauge (red): *Familielæring og andre modeller innenfor flerkulturelt pedagogisk arbeid*. Universitetsforlaget 2008

4 Støttmateriell

Kartleggingsverktøy og veiledninger til læreplaner for minoritetsspråklige

Kartleggingsmaterieill

Kartleggingsmateriellet er tilpasset hovedområdene, nivåene og kompetansemålene i læreplanen og skal være et hjelpemiddel i arbeidet med å vurdere om målene er nådd. Materiellet skal gi støtte for beslutningen om overgang for elevene til ordinær opplæring. Arbeid med materiellet kan også bidra til å gi foresatte innsikt i barnas utvikling av norskspråklige ferdigheter.

Kartleggingsmateriellet er til dels laget etter mønster av det europeiske rammeverket for språklæring, som bygger på kjente prinsipper for læring og undervisning av fremmedspråk

Kartleggingsverktøyet (pdf)		Kartleggingsverktøyet (word og odt)	
Bokmål	Nynorsk	Bokmål	Bokmål

Veiledninger til læreplanene

Veiledningen til læreplanen i grunnleggende norsk presenterer sentrale temaer innenfor andrespråklæring, utvikling av språklige ferdigheter og flerspråklighet, organisering av opplæringen, samt bruk av digitale verktøy og kartleggingsmateriellet "Språkkompetanse i grunnleggende norsk". Innenfor hvert av områdene henvises det til nyttige nettsteder for utdypende lesing. Veiledningen gir også en oversikt over læremidler og pedagogiske ressurser.

Veiledningen til læreplanen i morsmål presenterer sentrale temaer innenfor flerspråklighet og språklæring i en tospråklig situasjon, organisering av opplæringen, bruk av digitale verktøy, vurdering og kartlegging, samt henvisning til læremidler og pedagogiske ressurser.

Veiledningene kan benyttes av enkeltlærere, skoler og skoleledere, og som kursmaterieill i grunn-, etter- og videreutdanning for lærere. De kan også være nyttige verktøy for skoleeiere når opplæringen av minoritetsspråklige elever skal organiseres.

Last ned veiledningene

[Veiledning - Språkkompetanse i grunnleggende norsk](#)

[Veiledning - Morsmål for språklige minoriteter](#)

[Finn læreplan](#)

Vedlegg 1: Dikt om følelser

Jeg blir lei meg når ingen vil leke med meg.

Jeg blir glad når mamma leser eventyr for meg.

Jeg blir sint når lillebror roter i sakene mine.

Jeg blir lykkelig når vi besøker besteforeldrene mine.

Jeg blir redd når jeg går ute i mørket.

Jeg blir rasende når noen sier stygge ord til andre.

Vedlegg 2: Fortelling uten adjektiv

Det var en _____ kveld i oktober.

Jeg skulle besøke min _____ kamerat.

Han bor et _____ stykke fra meg.

For å komme til ham, må jeg gå på en _____ sti

gjennom en _____ skog.

Denne kvelden var det _____ regnvær.

Vinden var også _____ .

Jeg var veldig _____ og gikk så fort jeg kunne.

Plutselig hørte jeg en _____ lyd bak meg.

Lyden kom nærmere og nærmere.

Var det et _____ spøkelse som ville ta meg

eller var det et _____ dyr?

Jeg ble så fryktelig _____ og begynte å løpe veldig _____ .

Nå var lyden like bak meg.

Så kjente jeg en _____ hånd på den _____ skulderen min,

og en _____ stemme sa: "Du glemte å ta på deg

det _____ regntøyet ditt - her er det."

Det var den _____ faren min som hadde løpt etter meg.

Vedlegg 3: Gullfisken

(hentet fra Eventyr fra 17 land av Anne Hvenekilde)

Det var en gang en fattig fisker som bodde ved sjøen sammen med kona si. Huset deres var lite, men stort nok til det de eide.

En dag da mannen var ute og fisket, fanget han en gullfisk som kunne snakke. Da fisken kom opp i båten, sa den: "Kjære deg, ikke drep meg. La meg få leve. Hvis du lar meg leve, skal jeg oppfylle det første ønsket ditt. Er det noe du ønsker deg?" Mannen tenkte seg om, men han kom ikke på noe han ønsket seg. Han slapp gullfisken ut i vannet igjen.

Da han kom hjem om kvelden, fortalte han kona si om det som hadde hendt. Da hun hørte at han ikke hadde ønsket seg noe, ble hun veldig sint. "I morgen må du si til gullfisken at kona di vil ha nye, fine klær!" sa hun.

Da mannen kom ned til vannet neste dag, ropte han til gullfisken: "Kona mi vil gjerne ha nye, fine klær." Om kvelden da han kom hjem, var kona hans kledd i nye, fine klær fra topp til tå. Men kona hans var fortsatt ikke fornøyd. "I morgen må du si til gullfisken at jeg vil ha et stort, flott hus," sa hun til mannen sin.

Neste morgen ropte mannen til gullfisken: "Kona mi vil ha et stort, flott hus." Da han kom hjem om kvelden, var det gamle, lille huset deres borte, og de hadde fått et stort, nytt hus i stedet. Men kona han var fortsatt ikke fornøyd. "I morgen må du si at jeg vil bo i et stort slott. Jeg skal være dronningen og gullfisken skal være tjeneren min," sa kona.

Neste morgen gikk mannen ned til vannet som vanlig og ropte til gullfisken: "Kona mi vil ha et stort slott der hun skal være dronning, og du skal være tjeneren hans." Men da han kom hjem om kvelden, så han ikke verken slottet eller dronningen. Han fant bare det gamle, lille huset sitt, og kona hans hadde på seg de gamle, fillete klærne sine igjen.

Vedlegg 4: Tre ønsker

En fattig mann var ute i skogen og hogde ved. Da hørte han noen som ropte om hjelp. Han fikk se en nisse som hadde satt fast foten mellom to steiner. Mannen hjalp den lille nissen. Nissen takket for hjelpen og sa: "Du skal få tre ønsker oppfylt av meg." Mannen og kona snakket om ønskene mens de spiste middag i hytta si.

Mannen ville gjerne ha noen sekker fulle av penger, mens kona ville bo i et slott istedenfor i den gamle hytta. Mannen ønsket seg plutselig ei pølse, for han likte ikke sild, og det fikk han. Kona ble sint og syntes at mannen var dum. Hun sa at hun ønsket at pølsa skulle henge fast i nesa til mannen. Det gikk ikke lenge før det skjedde.

Mannen sa: "Jeg ønsker at pølsa blir borte, for jeg kan ikke gå med ei pølse i nesa resten av livet." Da var mannen og kona like fattige som før, for de hadde ødelagt alle ønskene sine.

